

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

ΠΜΣ στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ • ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Τίτλος Εργασίας:

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Όνομα φοιτητή:

ΒΑΓΙΑΚΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΑΜ:

8083202002004

Επιβλέπων Καθηγητής:

ΣΥΡΜΑΛΟΓΛΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ

Διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Η παρούσα διατριβή αποτελεί μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική

ΚΑΛΑΜΑΤΑ, ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2024

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

ΠΜΣ στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ · ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Όνομα Πρώτου Καθηγητή (Επιβλέπων) : Συρμαλόγλου Αδαμάντιος

Ε.ΔΙ.Π

**Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο
Πελοποννήσου**

Όνομα Δεύτερου Καθηγητή: Γιακουμάτος Στέφανος

Καθηγητής

**Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο
Πελοποννήσου**

Όνομα Τρίτου Καθηγητή: Μπαμπαλός Βασίλης

Αναπληρωτής καθηγητής

**Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο
Πελοποννήσου**

ΒΑΓΙΑΚΟΥ ΜΑΡΙΑ

UNIVERSITY OF PELOPONNESE
DEPARTMENT OF ACCOUNTING & FINANCE

Master Program in Accounting and Finance

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Postgraduate Thesis

Thesis Title: THE ECONOMIC CRISIS AND THE ROLE OF CENTRAL BANKS

Student Name: VAGIAKOU MARIA

Supervising Professor: SYRMALOGLOU ADAMANTIOS

Thesis submitted to the Department of Accounting & Finance of the University of Peloponnese. This dissertation is part of the requirements for obtaining the Master's Degree in Accounting and Finance

KALAMATA, APRIL 2024

UNIVERSITY OF PELOPONNESE
DEPARTMENT OF ACCOUNTING & FINANCE

Master Program in Accounting and Finance

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Thesis Committee

Supervisor's Name: SYRMALOGLOU ADAMANTIOS

E.D.I.P

Department of Accounting and Finance University of Peloponnese

Name of Second Supervisor: GIAKOUMATOS STEFANOS

PROFESSOR

Department of Accounting and Finance University of Peloponnese

Name of Third Supervisor: BABALOS VASILIS

ASSOCIATE PROFESSOR

Department of Accounting and Finance University of Peloponnese

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1)** Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

- 2)** Αποδέχομαι ότι το Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Κατά την ολοκλήρωση της διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα πρωτίστως να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς τον καθηγητή κ. Αδαμάντιο Συρμαλόγλου, ο οποίος δέχθηκε να με αναλάβει και να με καθοδηγήσει για την εκπόνηση της εργασίας μου.

Αυτή η προσπάθεια είναι αφιερωμένη στους γονείς μου τους οποίους θέλω να ευχαριστήσω για την υποστήριξη τους και την πίστη τους σε εμένα.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω το σύντροφο μου Κανέλλο για την υποστήριξη του όλο αυτό το διάστημα.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	10
Abstract	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	12
Κεφάλαιο 1. Η περίπτωση της Ελλάδας – Οικονομική κρίση.....	14
1.1 Πως αντιμετωπίστηκε η κρίση στην Ελλάδα	16
Κεφάλαιο 2 – Μεθοδολογία Έρευνας.....	19
Κεφάλαιο 3 – Οι εκθέσεις των Διοικητών της Τράπεζας της Ελλάδος	28
Εισαγωγή.....	28
3.1 ΕΚΘΕΣΗ 2007	28
3.1.1 Προοπτικές για το έτος 2008	30
3.2 ΕΚΘΕΣΗ 2008	31
3.2.1 Οι εξελίξεις για το 2009	32
3.3 ΕΚΘΕΣΗ 2009	32
3.3.1 Οι εκτιμήσεις για το έτος 2010.....	34
3.4 ΕΚΘΕΣΗ 2010	34
3.4.1 Οι προοπτικές για το 2011	35
3.5 ΕΚΘΕΣΗ 2011	36
3.5.1 Προβλέψεις για το 2012	38
3.5.2 Τρόποι ανάκαμψης και εξόδου από την κρίση	38
3.6 ΕΚΘΕΣΗ 2012	39
3.6.1 Προβλέψεις για το 2013	41
3.7 ΕΚΘΕΣΗ 2013	41
3.8 ΕΚΘΕΣΗ 2014	43
3.8.1 Θετικές εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία	44
3.8.2 Θετικές προβλέψεις για το 2015.....	45
3.9 ΕΚΘΕΣΗ 2015	45
3.9.1 Η πρόκληση του 2015	48
3.9.2 Οι εξελίξεις στο διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον το 2015.....	49
3.10 ΕΚΘΕΣΗ 2016	49
3.10.1 Προβλέψεις για το 2017 - Ανάπτυξη	50
3.10.2 Η ευρωζώνη ασπίδα προστασίας της ελληνικής οικονομίας.....	52

3.11 ΕΚΘΕΣΗ 2017	52
3.11.1 Εξελίξεις και προοπτικές για το έτος 2018.....	56
3.12 ΕΚΘΕΣΗ 2018	56
3.12.1 Η παγκόσμια οικονομία και οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας για το 2019	59
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	61
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	62
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ	66

Πίνακας 1	19
Πίνακας 2	21
Πίνακας 3	22
Πίνακας 4	24
Πίνακας 5	25
Πίνακας 6	36
Πίνακας 7	41
Πίνακας 8	44
Πίνακας 9	47
Πίνακας 10	51
Πίνακας 11	55
Πίνακας 12	58

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία έχει τίτλο “ Η οικονομική κρίση και ο ρόλος των κεντρικών τραπεζών” και διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια.

Στο πρώτο εισαγωγικό κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην ενσωμάτωση της Ελλάδας στη ζώνη του ευρώ και στην υιοθέτηση του ευρώ ως εθνικό νόμισμα. Στη συνέχεια αποτυπώνονται οι λόγοι που οδήγησαν αρχικά στην παγκόσμια οικονομική κρίση, έπειτα στην κρίση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ευρωζώνης και τέλος στην ελληνική οικονομική κρίση. Ειδικότερα αναφέρονται οι λόγοι έξαρσης της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα αλλά και οι τρόποι – μέτρα που υιοθετήθηκαν για την αντιμετώπιση της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο ακολουθεί η μεθοδολογία έρευνας όπου παρατίθενται πίνακες με την πορεία των δημοσιονομικών στοιχείων για την περίοδο 2006 – 2018. Τα στοιχεία έχουν αντληθεί από το site της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ).

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι εκθέσεις των Διοικητών της Τράπεζας της Ελλάδος για την περίοδο 2007 - 2018. Μέσω των εκθέσεων αναλύεται η οικονομική κατάσταση της χώρας, τα μέτρα που θα μπορούσαν να ληφθούν για την αντιμετώπιση της κρίσης και τη σταδιακή έξοδο από αυτή. Επίσης, σε κάθε έκθεση παρουσιάζονται οι προβλέψεις και οι προοπτικές για το επόμενο έτος.

Στο τέλος της εργασίας παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και παρατίθεται η βιβλιογραφία.

Λέξεις κλειδιά: Οικονομική κρίση, δημόσιο χρέος, ΑΕΠ

Abstract

This Diplomatic Thesis is entitled “ The Financial crisis and the role of central banks” and is structured in four chapters.

In the first introductory chapter, reference is made to the integration of Greece into the euro zone and the adoption of the euro as the national currency. Then the reasons that led to the global financial crisis and then to the Greek financial crisis are captured. In particular, the reasons of the economic crisis in Greece are mentioned, as well as the methods and measures adopted to deal with it.

In the second chapter follows the research methodology where tables are listed with the course of the fiscal data for the period 2006 – 2018. The data have been obtained from the website of the Hellenic Statistical Authority (ELSTAT).

In the third chapter presents the reports of the Governors of the Bank of Greece for the period 2007 – 2018. The reports analyze the country’s economic situation, the measures that could be taken to deal with the crisis and the gradual exit from it. Also, in each report, forecasts and perspectives for the coming year are presented.

At the end of the work, the conclusions are presented and the bibliography is listed.

Key words: economic crisis, public debt, GDP

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παγκόσμια οικονομική κρίση ήταν ένα από τα σημαντικότερα διεθνή γεγονότα των τελευταίων ετών, το οποίο επηρέασε και συνεχίζει να επηρεάζει το μέλλον των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κάθε κράτος - μέλος έχει επηρεαστεί με διαφορετικό τρόπο και προσπαθεί να αντιμετωπίσει την οικονομική κρίση στηριζόμενο στην εσωτερική του πολιτική.

Ως αιτία της παγκόσμιας κρίσης θεωρείται η κρίση των στεγαστικών δανείων των ΗΠΑ η οποία ξεκίνησε το Φεβρουάριο του 2007 και επιδεινώθηκε τον Αύγουστο του ίδιου έτους. Η κρίση των στεγαστικών δανείων προκαλεί αστάθεια στην αγορά των ΗΠΑ η οποία σταδιακά γίνεται παγκόσμια.¹

Ο αντίκτυπος της κρίσης εμφανίζεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε δύο φάσεις.

Η πρώτη φάση επηρεάζει τα τραπεζικά συστήματα και θέτει σε κίνδυνο τη σταθερότητα τους. Σε αυτή τη φάση η αντίδραση της κυβέρνησης κάθε κράτους εξαρτάται από το μέγεθος των εθνικών και διεθνών τραπεζών που φιλοξενούν.

Σε γενικές γραμμές οι κυβερνήσεις προσπάθησαν να στηρίξουν το τραπεζικό σύστημα παρέχοντας του ρευστότητα. Ωστόσο χρειαζόταν κεφάλαια προκειμένου να στηριχθούν οι τράπεζες και να αντισταθμιστεί η πτώση των φορολογικών εσόδων.

Από την πλευρά τους οι τράπεζες και ιδιαίτερα οι εθνικές κεντρικές τράπεζες απάντησαν στην κρίση με λύσεις όπως είναι η εφαρμογή πιστωτικού περιορισμού και η αύξηση της ρευστότητας.

Δυστυχώς οι παραπάνω λύσεις που δόθηκαν από τις τράπεζες δεν απέδωσαν στον ίδιο βαθμό παντού με αποτέλεσμα να υπάρξουν χρεοκοπίες και περικοπές των τραπεζικών πιστώσεων.

1

<https://www.bankofgreece.gr/Publications/%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82.pdf>

Άμεσο απότοκο των παραπάνω αποτελεί η απώλεια θέσεων εργασίας και το κλείσιμο πολλών εταιρειών αφού αρκετές από αυτές δεν κατάφεραν να διαχειριστούν τη χρηματοπιστωτική κρίση. Φτάνουμε λοιπόν στη δεύτερη φάση της οικονομικής κρίσης.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση παρομοιάστηκε με εκείνη της δεκαετίας του 1930, όμως με κάποιες διαφορές. Ωστόσο η κρίση που ξεκίνησε το 2007-2008 ήταν μια μεγάλη πρόκληση για τις κεντρικές τράπεζες παγκοσμίως. Αρχικά η κρίση εκδηλώθηκε ως τραπεζική όμως σύντομα εξελίχθηκε σε οικονομική και έθεσε σε κίνδυνο τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Συγκεκριμένα στην Ευρωπαϊκή Ένωση δέχθηκαν και εφάρμοσαν προγράμματα οικονομικής στήριξης τέσσερα κράτη μέλη: Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία και Κύπρος.²

---

²<https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typon/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=cc0da5c9-9dd5-47ca-b957-f7c9609eda82>

Κεφάλαιο 1. Η περίπτωση της Ελλάδας – Οικονομική κρίση

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω η κρίση ξεκίνησε στις ΗΠΑ και σύντομα επηρέασε πολλές αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες.

Ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες που επηρεάστηκαν από την οικονομική κρίση ήταν και η Ελλάδα. Η επιδείνωση της ελληνικής οικονομίας είχε ξεκινήσει πολύ πριν την παγκόσμια κρίση και πυροδοτήθηκε από αυτή. Με την παρούσα ύφεση αναδείχθηκε το στρεβλό πρότυπο της ελληνικής οικονομίας το οποίο στηριζόταν στην εγχώρια κατανάλωση είτε δημόσια είτε ιδιωτική και το οποίο τροφοδοτήθηκε με δανεισμό του Δημοσίου και των νοικοκυριών.

Η Ελλάδα έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 1981 και ξεκίνησε την κυκλοφορία του ευρώ ως τοπικό νόμισμα τον Ιανουάριο του 2001. Με την είσοδο της χώρας στη ζώνη του ευρώ έπρεπε να εφαρμοστεί ενιαία νομισματική πολιτική και διασύνδεση της εγχώριας αγοράς χρήματος με την αντίστοιχη της ευρωζώνης. Η Τράπεζα της Ελλάδος σε συνεργασία με την κυβέρνηση, τις τράπεζες και διάφορους οικονομικούς-επαγγελματικούς φορείς συνέβαλε στη σταδιακή απόσυρση των δραχμών και έπειτα στην εισαγωγή τραπεζογραμματίων και κερμάτων ευρώ. Η διαδικασία ολοκληρώθηκε το Φεβρουάριο του 2002.³ Το ελληνικό κοινό φάνηκε να εξοικειώνεται με το νέο τοπικό νόμισμα από τις πρώτες εβδομάδες κυκλοφορίας του ενώ θεωρήθηκε πως θα επιταχύνει τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας. Φαινόταν πως η μετάβαση στο ευρώ θα έχει θετικά αποτελέσματα όπως ο υψηλός πληθωρισμός και η ανάπτυξη. Την ίδια περίοδο του 2001 η παγκόσμια οικονομία αλλά και η οικονομία της ευρωζώνης ήταν επηρεασμένες από την τρομοκρατική ενέργεια της 11^{ης} Σεπτεμβρίου στη Νέα Υόρκη. Η ελληνική οικονομία επηρεάστηκε από τις εξελίξεις τόσο της ενιαίας νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας όσο και της παγκόσμιας οικονομίας με αποτέλεσμα την επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου βασικών μεγεθών όπως οι εξαγωγές. Επιπλέον, επηρεάστηκαν οι εγχώριες αγορές κεφαλαίων αλλά και οι τιμές των μετοχών του χρηματιστηρίου που ακολούθησαν πτωτική πορεία. Ωστόσο λόγω της αντιστάθμισης που υπήρξε με

---

³ <https://www.bankofgreece.gr/euro/h-istoria-toy-eyrw>

παράγοντες όπως ο υψηλός ρυθμός αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης και η άνοδος των επενδύσεων σε κατοικίες ο ρυθμός ανάπτυξης της χώρας παρέμεινε στο 4,1%.⁴

Η Τράπεζα της Ελλάδος μέσω των Ετήσιων Εκθέσεων των Διοικητών της προειδοποιούσε συνεχώς για τις νέες προκλήσεις στην εποχή του ευρώ, ωστόσο οι προειδοποιήσεις της δεν εισακούστηκαν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αναφορά, του διοικητή Λουκά Παπαδήμου στην έκθεση για το έτος 2000, στο ότι η νομισματική σταθερότητα που διασφάλιζε η ευρωζώνη δεν έπρεπε να εφησυχάζει την ελληνική οικονομία. Το υψηλό δημόσιο χρέος και η χαμηλή παραγωγικότητα περιόρισαν σημαντικά τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της χώρας ενώ τα δημοσιονομικά ελλείμματα οξύνθηκαν την οκταετία που ακολούθησε.⁵

Από το Σεπτέμβριο του 2008 με την πτώχευση της επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers , το χρηματοπιστωτικό σύστημα δέχθηκε ισχυρό πλήγμα με αποτέλεσμα αρκετές οικονομίες των ανεπτυγμένων χωρών να περιέλθουν σε κατάσταση ύφεσης κατά τα τέλη του ίδιου έτους.

Η οικονομία της Ελλάδας επηρεάστηκε αρνητικά από το ξέσπασμα της διεθνούς κρίσης. Οι πρώτες επιπτώσεις έπληξαν το χρηματοπιστωτικό σύστημα και το εξωτερικό ισοζύγιο. Το πλήγμα που δέχθηκε το χρηματοπιστωτικό σύστημα είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση χορηγούμενων πιστώσεων αλλά και τη θέσπιση αυστηρών κριτηρίων για τις χορηγήσεις δανείων. Ταυτόχρονα υπήρξε μείωση των ελληνικών εξαγωγών συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών ναυτιλίας και τουρισμού ως απότοκο της μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας. Προκειμένου να στηριχθεί το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δέχθηκε ρευστότητα ύψους 28 δισεκατομμυρίων ευρώ, μέσω μέτρων που ελήφθησαν και ενσωματώθηκαν στο νόμο υπ' αριθμό Ν. 3723/9.12.2008. ⁶ Σκοπός του νόμου ήταν η προστασία της ελληνικής οικονομίας μέσω της ενίσχυσης της ρευστότητας , ώστε να μειωθούν τα επιτόκια χορηγήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων και να καταστεί ευκολότερη η χορήγηση πιστώσεων προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.

---

⁴ ΤτΕ (2009)

⁵ ΤτΕ, (2001) <https://www.bankofgreece.gr/Publications/Ekthdkth2000.pdf>

⁶ <https://www.e-nomothesia.gr/kat-oikonomia/n-3723-2008.html>

Στην Ελλάδα η κρίση οφειλόταν κατά κύριο λόγο στις αυξήσεις των δημοσίων δαπανών σε συνδυασμό με τις λανθασμένες πολιτικές επιλογές, οι οποίες απείλησαν τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα της χώρας. Η αύξηση των κρατικών δαπανών η οποία δε συνοδευόταν από ανάλογη αύξηση των κρατικών εσόδων οδήγησε στη ραγδαία αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος. Ακόμη, με την ένταξη της χώρας στο ευρώ ενισχύθηκε το αίσθημα της ασφάλειας με αποτέλεσμα να αυξηθούν τα επιτόκια και να υπάρξει άνοδος των πιστώσεων και της ζήτησης, γεγονός που επέφερε επιπτώσεις. Η εφαρμογή των μνημονίων και η εξωτερική βοήθεια που δόθηκε στην Ελλάδα ήταν για την αποφυγή της χρεωκοπίας της οικονομίας της.⁷

1.1 Πως αντιμετωπίστηκε η κρίση στην Ελλάδα

Η ελληνική κρίση αλλά και η κρίση στην ευρωζώνη εισήγαγαν νέες πολιτικές και νέους μηχανισμούς αντιμετώπισης των κρίσεων. Για παράδειγμα ο Ευρωπαϊκός μηχανισμός χρηματοπιστωτικής σταθερότητας (EFSF), ο οποίος εξελίχθηκε στον Ευρωπαϊκό μηχανισμό σταθερότητας (ESM). Ένας άλλος μηχανισμός που προστέθηκε ήταν η Τρόικα η οποία περιελάμβανε τη συνεργασία θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Επιτροπή και ΕΚΤ στην οποία προστέθηκε ο ESM) με το ΔΝΤ (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο). Κοινό χαρακτηριστικό αυτών των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν πως δεν είχαν εμπειρία στην εφαρμογή ενός προγράμματος διάσωσης για μια οικονομία του ευρώ.

Καθώς δεν είχαν χειριστεί παρόμοιες καταστάσεις τα παραπάνω θεσμικά όργανα αναγνώρισαν εκ των υστέρων τα πολιτικά λάθη που εφαρμόστηκαν όπως ήταν τα αυστηρά μέτρα λιτότητας.⁸

---

⁷<https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anazhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=cc0da5c9-9dd5-47ca-b957-f7c9609eda82>

⁸ JOURNAL OF EUROPEAN INTEGRATION 2020, VOL. 42, NO. 3, 363–379
<https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1730352>

Η ελληνική οικονομία είχε την ανάγκη λήψης μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων με απώτερο σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και την αύξηση της παραγωγικότητας.

Το 2009 το έλλειμα έφθασε το 15,7% του ΑΕΠ ενώ το δημόσιο χρέος το 129,7% του ΑΕΠ. Ιδιαίτερα τους τελευταίους μήνες του 2009 ήρθε στην επιφάνεια το πρόβλημα ρευστότητας που αντιμετώπιζαν οι ελληνικές τράπεζες. Λόγω της υποβάθμισης της πιστοληπτικής τους ικανότητας οι πηγές χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών περιορίστηκαν. Τους πρώτους μήνες του 2010 η χρηματοπιστωτική κρίση εξελίσσεται σε κρίση δημόσιου χρέους με την Ελλάδα να βρίσκεται στο επίκεντρο ως η πιο αδύναμη οικονομία εντός της ευρωζώνης. Το Μάιο του 2010 η Ελλάδα αιτήθηκε οικονομική βοήθεια από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) ύψους 110 δισεκατομμυρίων ευρώ. Παρά το πακέτο οικονομικής στήριξης που δόθηκε στην Ελλάδα, η κατάσταση ήταν αβέβαιη έως και τους πρώτους μήνες του 2011. Ταυτόχρονα οι ευρωπαίοι εταίροι ζητούσαν τη λήψη νέων μέτρων προκειμένου η κρίση της Ελλάδας να μη φτάσει στον πυρήνα της ευρωζώνης. Έτσι τον Οκτώβριο του 2011 και κατόπιν συζητήσεων της ΤΡΟΙΚΑ και της ελληνικής κυβέρνησης, οι οποίες είχαν ξεκινήσει από τον Ιούλιο του 2011, υπήρξε συμφωνία με αποτέλεσμα να δοθεί στη χώρα το δεύτερο δανειακό πακέτο ύψους 130 δισεκατομμυρίων ευρώ (τονίζεται πως στις συζητήσεις του Ιουλίου του 2011 είχαν ζητηθεί 109 δισεκατομμύρια ευρώ).⁹

Το 2012 παρά τη μεγάλη ύφεση, τα δημοσιονομικά στοιχεία δηλώνουν βελτίωση και το χρέος μειώνεται στο 156,9% του ΑΕΠ. Τα έτη 2013 και 2014 σημειώθηκαν τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας. Συγκεκριμένα το 2013 δημιουργείται για πρώτη φορά πρωτογενές πλεόνασμα. Αν και οι προβλέψεις για τα έτη 2015 και 2016 είναι θετικές, αυτά χαρακτηρίζονται από στασιμότητα. Αντίθετα το 2017 και 2018 για πρώτη φορά το ΑΕΠ σημειώνει θετικό ρυθμό ανάπτυξης με 1,5% και 1,9% αντίστοιχα.

---

⁹

<https://www.bankofgreece.gr/Publications/%CE%A4%CE%BF%20X%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20M%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%B%CE%B7%CF%82%20K%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>

Οι ευρωπαϊκοί μηχανισμοί βλέποντας την οικονομική κατάσταση της ευρωζώνης, και τα κράτη – μέλη της να ζητούν βοήθεια (το 2012 η Κύπρος γίνεται η τέταρτη χώρα που ζητάει οικονομική βοήθεια) αποφασίζει τη θέσπιση και εφαρμογή δημοσιονομικών κανόνων ώστε να επιτευχθεί η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στις Εκθέσεις των Διοικητών της Τράπεζας της Ελλάδος για την περίοδο 2007 έως και 2018. Την περίοδο της κρίσης η Τράπεζα της Ελλάδος βρέθηκε αντιμέτωπη με τις συνέπειες των δικών της προειδοποιήσεων, οι οποίες αγνοούταν από τις ελληνικές κυβερνήσεις.

Κεφάλαιο 2 – Μεθοδολογία Έρευνας

Κατά τη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας αντλήθηκε υλικό, κατά κύριο λόγο, από την Τράπεζα της Ελλάδος. Συγκεκριμένα έχει μελετηθεί σχετικό υλικό προκειμένου να γίνουν κατανοητά τα αίτια της παγκόσμιας ύφεσης η οποία επηρέασε την ελληνική οικονομία. Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω η περίοδος της κρίσης επηρέασε έντονα το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και φανέρωσε προβλήματα που προϋπήρχαν της κρίσης και εκδηλώθηκαν με το ξέσπασμα αυτής. Επίσης, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στις Εκθέσεις των Διοικητών της Τράπεζας της Ελλάδος οι οποίες αναλύονται παρακάτω ξεκινώντας με το έτος 2007 που αποτελεί έτος αφετηρίας της κρίσης και τελειώνοντας με το έτος 2018 όπου υπάρχουν τα πρώτα σημάδια ανάκαμψης τόσο της παγκόσμιας οικονομίας όσο και του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Ακολουθούν πίνακες με την παρουσίαση των κύριων αποτελεσμάτων της ελληνικής οικονομίας για την περίοδο της κρίσης.

Πίνακας 1

Αναφορά ελλείμματος / πλεονάσματος , επίπεδο χρέους και παροχή σχετικών στοιχείων 2006 - 2009

Στοιχεία σε εκατομμύρια Ευρώ	ΕΣΛ 95 κωδικοί	2006 προσωρινά	2007 προσωρινά	2008 προσωρινά	2009 προσωρινά
Έλλειμμα (-)/ Πλεόνασμα (+)	B.9				
Γενική Κυβέρνηση	S.13	-12.109	-14.465	-22.363	-36.150
Κεντρική Κυβέρνηση	S.1311	-12.948	-14.596	-23.244	-35.403
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	S.1313	-222	-115	-79	-65
Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης	S.1314	1.061	246	960	-682
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης					
Ονομαστικές τιμές στο τέλος κάθε έτους		224.204	238.581	261.396	298.032
Ανά κατηγορία:					

Διαθέσιμα και καταθέσεις	AF.2	988	693	728	1.477
Χρεόγραφα εκτός μετοχών, μη συμπ/νων χρ. παραγώγων	AF.33	179.543	194.337	216.139	252.721
Βραχυπρόθεσμα	AF.331	943	1.625	5.496	10.820
Μακροπρόθεσμα	AF.332	178.600	192.712	210.643	241.901
Δάνεια	AF.4	43.673	43.551	44.529	43.834
Βραχυπρόθεσμα	AF.41	1.404	315	55	1.245
Μακροπρόθεσμα	AF.42	42.269	43.236	44.474	42.589
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης για:					
Ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου	P.51	7.116	7.731	7.710	7.938
Δαπάνες για τόκους κατά ΔΥΕ	EDP D.41	9.188	10.061	11.614	12.478
Δαπάνες για τόκους κατά ΕΣΟΛ 95	D.41 (έξοδα)	9.778	10.737	11.878	12.420
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε αγοραίες τιμές	B.1 *g	211.314	227.134	236.936	235.035
Έλλειμμα Πλεόνασμα (+) ως % του ΑΕΠ		-5,7%	-6,4%	-9,4%	-15,4%
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ		106,1%	105,0%	110,3%	126,8%

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL03/2010>

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα προσωρινά δημοσιονομικά στοιχεία της περιόδου 2006 -2009 σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Τα στοιχεία καταρτίστηκαν στο πλαίσιο της δεύτερης κοινοποίησης Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος (ΔΥΕ) του 2010. Το πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται στα 15,4% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) ενώ το ακαθάριστο ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης σε ονομαστικές τιμές εκτιμάται σε 126,8% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ).

Πίνακας 2

Αναφορά ελλείμματος / πλεονάσματος, επίπεδο χρέους και παροχή σχετικών στοιχείων 2007 - 2010

Στοιχεία σε εκατομμύρια Ευρώ	ΕΣΛ 95 κωδικοί	2007	2008	2009	2010
Έλλειμμα (-)/ Πλεόνασμα (+)	ΔΥΕ Β.9				
Γενική Κυβέρνηση	S.13	-14.475	-22.822	-36.624	-24.125
Κεντρική Κυβέρνηση	S.1311	-14.512	-23.073	-36.024	-26.610
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	S.1313	-133	-151	-61	-542
Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης	S.1314	170	402	-539	3.027
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης					
Ονομαστικές τιμές στο τέλος κάθε έτους		239.300	263.131	299.537	329.351
Ανά κατηγορία:					
Διαθέσιμα και καταθέσεις	ΑΦ.2	693	728	1.477	1.005
Χρεόγραφα εκτός μετοχών, μη συμπ/νων χρ. παραγώγων	ΑΦ.33	194.338	217.048	253.652	253.428
Βραχυπρόθεσμα	ΑΦ.331	1.625	5.496	10.820	9.121
Μακροπρόθεσμα	ΑΦ.332	192.713	211.552	242.832	244.307
Δάνεια	ΑΦ.4	44.269	45.355	44.408	74.918
Βραχυπρόθεσμα	ΑΦ.41	555	293	1.514	2.623
Μακροπρόθεσμα	ΑΦ.42	43.714	45.062	42.894	72.295
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης για:					
Ακαθάριστο σηματισμό παγίου κεφαλαίου	P.51	7.527	8.603	7.277	6.345
Δαπάνες για τόκους κατά ΔΥΕ	EDP D.41	10.008	11.673	11.973	12.867
Δαπάνες για τόκους κατά ΕΣΟΛ 95	D.41 (έξοδα)	10.684	11.937	11.915	13.205

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε αγοραίες τιμές	B.1*g	222.771	232.920	231.642	227.318
Έλλειμμα Πλεόνασμα (+) ως % του ΑΕΠ		-6,5	-9,8	-15,8	-10,6
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ		107,4	113,0	129,3	144,9

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL03/2011>

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα δημοσιονομικά στοιχεία της περιόδου 2007 – 2010 σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Τα στοιχεία καταρτίστηκαν στο πλαίσιο της δεύτερης κοινοποίησης Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος (ΔΥΕ) του 2010. Το πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται στα 10,6% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) ενώ το ακαθάριστο ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης σε ονομαστικές τιμές εκτιμάται σε 144,9% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ).

Πίνακας 3

Αναφορά ελλείμματος / πλεονάσματος, επίπεδο χρέους και παροχή σχετικών στοιχείων 2011 - 2014

Στοιχεία σε εκατομμύρια Ευρώ	ΕΣΛ 2010 κωδικοί	2011	2012	2013	2014
Έλλειμμα (-)/ Πλεόνασμα (+)	B.9				
Γενική Κυβέρνηση	S.13	-21.205	-16.855	-22.451	-6.346
Κεντρική Κυβέρνηση	S.1311	-19.257	-15.922	-26.571	-7.593
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	S.1313	487	633	755	550
Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης	S.1314	-2.435	-1.566	3.365	697
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης					
Ονομαστικές τιμές στο τέλος κάθε έτους		356.003	304.814	319.215	317.117

Ανά κατηγορία:					
Διαθέσιμα και καταθέσεις	AF.2	820	774	819	995
Χρεόγραφα εκτός μετοχών, μη συμπ/νων χρ. παραγώγων	AF.3	251.676	93.443	79.205	70.847
Βραχυπρόθεσμα	AF.31	11.844	16.516	11.993	13.169
Μακροπρόθεσμα	AF.32	239.832	76.927	67.212	57.678
Δάνεια	AF.4	103.507	210.597	239.191	245.275
Βραχυπρόθεσμα	AF.41	662	359	183	2.561
Μακροπρόθεσμα	AF.42	102.845	210.238	239.008	242.714
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης για:					
Ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου	P.51	5.069	4.798	6.178	6.935
Τόκους ενοποιημένους	D.41 (έξοδα)	15.067	9.743	7.276	6.989
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε αγοραίες τιμές	B.1 *g	207.029	191.204	180.389	177.559
Έλλειμμα Πλεόνασμα (+) ως % του ΑΕΠ		-10,2	-8,8	-12,4	-3,6
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ		172,0	159,4	177,0	178,6

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL03/2015>

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα δημοσιονομικά στοιχεία της περιόδου 2011 – 2014 σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Τα στοιχεία καταρτίστηκαν στο πλαίσιο της δεύτερης κοινοποίησης Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος (ΔΥΕ) του 2015. Το πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται στα 3,6% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) ενώ το ακαθάριστο ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης σε ονομαστικές τιμές εκτιμάται σε 178,6% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ).

Πίνακας 4

Αναφορά ελλείμματος / πλεονάσματος, επίπεδο χρέους και παροχή σχετικών στοιχείων 2014 - 2017

Στοιχεία σε εκατομμύρια Ευρώ	ESA 2010 κωδικοί	2014	2015	2016	2017
Έλλειμμα (-)/ Πλεόνασμα (+)	B.9				
Γενική Κυβέρνηση	S.13	-6.355	-9.941	932	1.391
Κεντρική Κυβέρνηση	S.1311	-7.670	-9.879	-1.517	-2.097
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	S.1313	531	490	551	679
Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης	S.1314	784	-552	1.898	2.809
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης					
Ονομαστικές τιμές στο τέλος κάθε έτους		319.629	311.725	315.011	317.414
Ανά κατηγορία:					
Διαθέσιμα και καταθέσεις	AF.2	6.374	5.546	5.987	5.950
Χρεόγραφα εκτός μετοχών, μη συμπ/νων χρ. παραγωγών	AF.3	69.466	61.084	57.163	54.944
Βραχυπρόθεσμα	AF.31	12.201	10.934	10.134	14.322
Μακροπρόθεσμα	AF.32	57.265	50.150	47.029	40.622
Δάνεια	AF.4	243.789	245.095	251.861	256.520
Βραχυπρόθεσμα	AF.41	352	293	278	377
Μακροπρόθεσμα	AF.42	243.437	244.802	251.583	256.143
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης για:					
Ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου	P.51	6.570	6.812	6.106	7.846

Τόκους ενοποιημένους	D.41 (έξοδα)	6.970	6.253	5.615	5.619
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε αγοραίες τιμές	B.1*g	178.656	177.258	176.488	180.218
Έλλειμμα Πλεόνασμα (+) ως % του ΑΕΠ		-3,6	-5,6	0,5	0,8
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ		178,9	175,9	178,5	176,1

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL03/2018>

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα δημοσιονομικά στοιχεία της περιόδου 2014 – 2017 σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Τα στοιχεία καταρτίστηκαν στο πλαίσιο της δεύτερης κοινοποίησης Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος (ΔΥΕ) του 2018. Το πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται στα 0,8% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) ενώ το ακαθάριστο ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης σε ονομαστικές τιμές εκτιμάται σε 176,1% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ).

Πίνακας 5

Αναφορά ελλείμματος / πλεονάσματος, επίπεδο χρέους και παροχή σχετικών στοιχείων 2015 – 2018

Στοιχεία σε εκατομμύρια Ευρώ	ESA 2010 κωδικοί	2015	2016	2017	2018
Έλλειμμα (-)/ Πλεόνασμα (+)	B.9				
Γενική Κυβέρνηση	S.13	-9.953	858	1.299	1.826
Κεντρική Κυβέρνηση	S.1311	-9.892	-1.594	-2.128	2.135
Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης	S.1313	491	554	654	672
Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης	S.1314	-552	1.898	2.773	3.289

Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης					
Ονομαστικές τιμές στο τέλος κάθε έτους		311.729	315.009	317.484	334.721
Ανά κατηγορία:					
Διαθέσιμα και καταθέσεις	AF.2	5.546	5.987	6.008	6.245
Χρεόγραφα εκτός μετοχών, μη συμπ/νων χρ. παραγώγων	AF.3	61.084	57.162	54.938	52.882
Βραχυπρόθεσμα	AF.31	10.884	10.087	14.261	11.144
Μακροπρόθεσμα	AF.32	50.200	47.075	40.677	41.738
Δάνεια	AF.4	245.099	251.860	256.538	275.594
Βραχυπρόθεσμα	AF.41	1.509	2.198	2.036	2.241
Μακροπρόθεσμα	AF.42	243.590	249.662	254.502	273.353
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης για:					
Ακαθάριστο σηματισμό παγίου κεφαλαίου	P.51	6.812	6.106	7.851	5.559
Τόκους ενοποιημένους	D.41 (έξοδα)	6.281	5.612	5.566	6.074
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σε αγοραίες τιμές	B.1*g	177.258	176.488	180.218	184.714
Έλλειμμα Πλεόνασμα (+) ως % του ΑΕΠ		-5,6	0,5	0,7	1,0
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ		175,9	178,5	176,2	181,2

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL03/2019>

Στον παραπάνω πίνακα παρουσιάζονται τα δημοσιονομικά στοιχεία της περιόδου 2015 – 2018 σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Τα στοιχεία καταρτίστηκαν στο πλαίσιο της δεύτερης κοινοποίησης Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος (ΔΥΕ) του 2019. Το πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης εκτιμάται στα 1,8 δισεκατομμύρια ενώ το ακαθάριστο ενοποιημένο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης σε ονομαστικές τιμές εκτιμάται σε 181,2% επί του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ).

Κεφάλαιο 3 – Οι εκθέσεις των Διοικητών της Τράπεζας της Ελλάδος

Εισαγωγή

Στο τρίτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν οι εκθέσεις των Διοικητών της Τράπεζας της Ελλάδος. Είναι σημαντικό όμως να γίνει αναφορά στο τι είναι η Τράπεζα της Ελλάδος και ποιος είναι ο ρόλος της.

Η Τράπεζα της Ελλάδος αποτελεί ανεξάρτητη αρχή και είναι η κεντρική τράπεζα της χώρας. Ως ανεξάρτητη αρχή, υπόκειται στο δημοκρατικό έλεγχο της Βουλής, ασκεί δημόσιο λειτουργήμα με σκοπό τη διατήρηση της σταθερότητας των τιμών και γενικότερα του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ταυτόχρονα ο ρόλος της είναι συμβουλευτικός προς τους φορείς της οικονομικής πολιτικής και προς την κοινωνία. Η Τράπεζα της Ελλάδος ως αναπόσπαστο μέλος του συστήματος του Ευρώ, όπως και οι υπόλοιπες εθνικές κεντρικές τράπεζες συμβάλλουν στη διατήρηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής επί του κοινού νομίσματος.¹⁰

3.1 ΕΚΘΕΣΗ 2007

Παρακάτω γίνεται αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Νικολάου Χ. Γκαργκανά για το έτος 2007.¹¹

Το 2007 αποτέλεσε το έτος αφετηρία της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Πιο συγκεκριμένα το δεύτερο εξάμηνο, κυρίως, γίνεται αισθητή η χρηματοπιστωτική αναταραχή και η άνοδος των τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων. Τα παραπάνω φαινόμενα παρατηρήθηκαν όχι μόνο στην εγχώρια αλλά και στη διεθνή αγορά.

Σε ότι αφορά την Ελλάδα, σημειώθηκε επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού ανόδου του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) και συγκεκριμένα έφθασε σε ποσοστό 3,7% το δεύτερο εξάμηνο του έτους από 4,2% που ήταν το πρώτο εξάμηνο του ίδιου έτους. Μερικοί από τους λόγους που οδήγησαν σε αυτή τη μείωση ήταν η άνοδος των διεθνών

¹⁰ <https://www.bankofgreece.gr/trapeza/rolos-kai-armodiotites>

¹¹ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2007.pdf>

τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων και η επιβράδυνση του ανοδικού ρυθμού της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας.

Παρά την κατάσταση που επικρατούσε στη διεθνή οικονομία το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δε φάνηκε να επηρεάζεται έντονα κατά το 2007. Η αποδοτικότητα και η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών διατηρήθηκαν σε ικανοποιητικό επίπεδο και διασφάλισαν τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος κρατώντας το μακριά από την επιρροή εξωτερικών διαταραχών.

Όμως ο κίνδυνος για το τραπεζικό σύστημα δεν έπαυσε να υφίσταται, αφού οι ελληνικές τράπεζες είχαν διεισδύσει στις νέες αγορές στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Οι τράπεζες γενικότερα οφείλουν να ενισχύσουν τους μηχανισμούς μέτρησης και διαχείρισης κινδύνου προκειμένου να προβλέπουν και να αντιμετωπίζουν εγκαίρως τις δύσκολες καταστάσεις.

Στην ελληνική οικονομία παρατηρήθηκε πως το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών βρισκόταν σε αρκετά υψηλό επίπεδο (14,1% του ΑΕΠ) γεγονός που οφειλόταν στη χαμηλή εγχώρια αποταμίευση έναντι των υψηλά εγχώριων επενδύσεων.

Επίσης, σε υψηλό ρυθμό κινούταν και το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ το οποίο διαμορφώθηκε στο 95% στα τέλη του 2007. Το ποσοστό αυτό ήταν το δεύτερο υψηλότερο στη ζώνη του ευρώ.

Προκειμένου να περιοριστούν οι επιπτώσεις από την κρίση στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές η ελληνική οικονομία έπρεπε να ακολουθήσει ορισμένες πολιτικές. Πιο συγκεκριμένα, έπρεπε να συνεχίσει τη δημοσιονομική εξυγίανση ακολουθώντας το Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2007-2010 (ΕΠΣΑ 2007-2010) . Ως αποτέλεσμα του παραπάνω θα ήταν ο μηδενισμός του ελλείμματος ως ποσοστό του ΑΕΠ και η σταδιακή μείωση του δημόσιου χρέους έως το 2010. Ακόμη έπρεπε να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα και η εθνική αποταμίευση. Με άλλα λόγια ήταν αναγκαία η προσπάθεια ενίσχυσης του ρυθμού ανόδου της παραγωγικότητας και συγκράτησης του κόστους παραγωγής προκειμένου να παύσει η διαφορά πληθωρισμού μεταξύ της Ελλάδος και της ζώνης του ευρώ.

Σύμφωνα με το Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2007-2010 (ΕΠΣΑ 2007-2010) η κατεύθυνση της δημοσιονομικής πολιτικής θα ήταν περιοριστική. Αναλυτικότερα το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης προβλεπόταν πως θα μειωθεί σε 1,6% του ΑΕΠ και το δημόσιο χρέος σε 91,0%. Επίσης, για το δημοσιονομικό έλλειμμα αναμενόταν μείωση σε 0,8% του ΑΕΠ κατά το 2009 και μηδενισμός αυτού το έτος 2010. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί πως η δημοσιονομική προσαρμογή που απαιτούταν ήταν ακόμη μεγαλύτερη λόγω των μελλοντικών αυξημένων δαπανών για συντάξεις και υγειονομική περίθαλψη, εξαιτίας της γήρανσης του πληθυσμού.

3.1.1 Προοπτικές για το έτος 2008

Όπως έχει αναφερθεί η αναταραχή στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές είχε περιορισμένη επιρροή στην ελληνική οικονομία αφού αφορούσε κυρίως την αύξηση του κόστους δανεισμού. Ωστόσο οι επιπτώσεις δεν ήταν το ίδιο περιορισμένες στα μακροοικονομικά μεγέθη, καθώς επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ (μείωση από 4,2% σε 3,7%).

Καθώς το διεθνές οικονομικό περιβάλλον συνέχιζε να παρουσιάζει επιδείνωση αναμενόταν πως θα επηρεαστεί αρνητικά ο ρυθμός ανόδου της εξωτερικής ζήτησης αφού η αύξηση των διεθνών τιμών του πετρελαίου και των τροφίμων θα αυξανόταν περισσότερο από τις αναμενόμενες. Ήδη η τιμή του πετρελαίου τύπου Brent αναμενόταν να διαμορφωθεί στα 85,5-88,5 δολάρια, παρόλα αυτά διαμορφώθηκε στα 96,5 για το πρώτο τρίμηνο του 2008.

Για την ελληνική οικονομία και βάσει του Επικαιροποιημένου Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2007-2010 ο ρυθμός ανόδου της συνέχισε να υπερβαίνει το μέσο ρυθμό ανόδου των οικονομιών της ζώνης του ευρώ. Για παράδειγμα ο υψηλός ρυθμός ανόδου των επιχειρηματικών επενδύσεων εκτιμήθηκε πως θα επηρέαζε θετικά την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Επίσης, προβλεπόταν πως ο ρυθμός ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης θα υποχωρούσε ελάχιστα το 2008 ενώ η αύξηση του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και η άνοδος της απασχόλησης θα συνέβαλαν στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Η επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της

ιδιωτικής κατανάλωσης που προβλέφθηκε για το 2008 αναμενόταν να οδηγήσει σε υποχώρηση του ρυθμού ανόδου των εισαγωγών σε αγαθά και υπηρεσίες.

3.2 ΕΚΘΕΣΗ 2008

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Γεώργιου Προβόπουλου, για το έτος 2008.¹²

Οι αναταράξεις του 2007 στις ΗΠΑ, έφεραν την παγκόσμια οικονομία αντιμέτωπη με τη μεγαλύτερη χρηματοπιστωτική κρίση από τη δεκαετία του 1930. Η χρηματοπιστωτική αναταραχή επηρέασε αρνητικά την παραγωγή, την απασχόληση αλλά και τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές. Επίσης, ο χρηματοπιστωτικός τομέας παρουσίασε αδυναμία χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών με συνέπεια την εξασθένηση κάθε οικονομικής δραστηριότητας.

Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική και οικονομική κρίση ανέδειξε τις μακροοικονομικές και διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας. Ειδικότερα από το Σεπτέμβριο του 2008 η ελληνική οικονομία επηρεάστηκε δραματικά. Ο ρυθμός ανάπτυξης της ο οποίος ήταν σταθερά υψηλός από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990 επιβραδύνθηκε το 2008, ενώ οι προβλέψεις για το 2009 φανέρωναν στασιμότητα της οικονομικής δραστηριότητας. Η οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα επηρεάστηκε αφενός από τα αυστηρά κριτήρια που εφαρμόστηκαν για τη χορήγηση πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά εκ μέρους των τραπεζών, περιορίζοντας με αυτό τον τρόπο την προσφορά δανείων. Αφετέρου, παρατηρήθηκε εξασθένηση της εμπιστοσύνης των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών γεγονός που συνδέθηκε με τη μείωση της διάθεσης για ανάληψη επιχειρηματικών κινδύνων και την υποχώρηση των επιχειρηματικών επενδύσεων. Από την παγκόσμια κρίση επηρεάστηκαν έντονα οι δύο βασικοί πυλώνες της ελληνικής οικονομίας, η ναυτιλία και ο τουρισμός, καθώς περιορίστηκαν οι ελληνικές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών.

Η διεθνής κρίση έφερε στην επιφάνεια τη διαφορά που υπήρχε στις αποδόσεις των ελληνικών κρατικών ομολόγων έναντι των γερμανικών και ενίσχυσε τις ανησυχίες των

---

¹² <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2008.pdf>

αγορών. Η ανησυχία στις αγορές επιβεβαιώθηκε από το ύψος του δημοσιονομικού ελλείμματος το οποίο υπερέβη το 3,0% για δύο συνεχόμενα έτη και το ύψος του ελληνικού δημόσιου χρέους το οποίο υπερέβη το 95,0% του ΑΕΠ για το 2008.

Σε ότι αφορά βασικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης συνέχισε να επιβραδύνεται με αποτέλεσμα να κυμαίνεται στο 2,9% το 2008 και στο 2,4% το τέταρτο τρίμηνο του ίδιου έτους. Ενώ για το 2009 αναμενόταν στασιμότητα στην οικονομική δραστηριότητα και αρνητικοί ρυθμοί ετήσιας μεταβολής. Επίσης, το 2008 ο ρυθμός ανόδου της απασχόλησης μειώθηκε σε μικρό βαθμό και ταυτόχρονα μειώθηκε το ποσοστό ανεργίας. Αντιθέτως το 2009 προβλεπόταν μείωση της απασχόλησης και αύξηση του ποσοστού ανεργίας. Ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε σε υψηλότερο επίπεδο το 2008 έναντι του 2007 (4,2% έναντι 3,0%) ενώ το 2009 αναμενόταν να υποχωρήσει, παραμένοντας ωστόσο σε υψηλότερα επίπεδα από τον αντίστοιχο δείκτη στη ζώνη του ευρώ.

3.2.1 Οι εξελίξεις για το 2009

Όπως προαναφέρθηκε το ΑΕΠ υποχώρησε σημαντικά το 2008 ως αποτέλεσμα της επιδείνωσης του εξωτερικού περιβάλλοντος και κατ' επέκταση της μείωσης των επενδύσεων. Ο ρυθμός ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης μειώθηκε στο 2,2% έναντι του 3,0% το 2007, οι επενδύσεις σε κατοικίες σημείωσαν πτώση κατά 29,1% ενώ οι επενδύσεις σε εξοπλισμό κατά 9,6%. Επίσης, η εγχώρια ζήτηση μειώθηκε ενώ υπήρξε μικρή αύξηση της εξωτερικής ζήτησης η οποία ήταν μικρότερη από ότι η παραγωγή με αποτέλεσμα μέρος του παραχθέντος προϊόντος να διατηρείται ως απόθεμα. Λόγω των υψηλών αποθεμάτων αλλά και των προβλέψεων για τις διεθνείς οικονομικές συνθήκες εκτιμήθηκε πως το ΑΕΠ είτε θα μείνει μηδενικό είτε θα εμφανίσει στασιμότητα το 2009.

3.3 ΕΚΘΕΣΗ 2009

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Γεώργιου Προβόπουλου, για το έτος 2009.¹³

---

¹³ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2009.pdf>

Η ελληνική οικονομία βιώνει μία βαθιά κρίση λόγω του μεγάλου δημοσιονομικού ελλείμματος, του τεράστιου χρέους και της συνεχόμενης επιδείνωσης της ανταγωνιστικής της θέσης. Τα παραπάνω προβλήματα προϋπήρχαν της κρίσης του 2008 ενώ το σύνολο των αρνητικών επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης σε συνδυασμό με τη διαφορά των αποδόσεων μεταξύ ελληνικών και γερμανικών ομολόγων επιτάχυνε την καθοδική πορεία της οικονομίας.

Παρά τις προειδοποιήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία τόνιζε στις εκθέσεις του 2008 και 2009 τη σοβαρότητα της κατάστασης και το γεγονός πως η Ελλάδα έπρεπε να εφαρμόσει ένα πολυετές σχέδιο δημοσιονομικής πολιτικής και διαρθρωτικών αλλαγών, τα οικονομικά προβλήματα διογκώθηκαν.

Τον Απρίλιο του 2009 η Ελλάδα υπήχθη στη Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος καθώς τα ελλείμματα του 2007 και 2008 ήταν υψηλότερα από την τιμή που ορίζει το άρθρο 104 της Συνθήκης ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (υπήρχε υπέρβαση του 3%).¹⁴ Επίσης την ίδια χρονιά (2009) το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης διαμορφώθηκε σε διψήφιο ποσοστό του ΑΕΠ και συγκεκριμένα σε 12,5% σύμφωνα με τα στοιχεία που υποβλήθηκαν στη Eurostat από τις ελληνικές αρχές¹⁵ ενώ το δημόσιο χρέος φθάνει το 115,1% του ΑΕΠ.

Η οικονομική κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η Ελλάδα οδήγησε στη μειωμένη πιστοληπτική ικανότητα της και ταυτόχρονα στην όξυνση της διαφοράς των αποδόσεων μεταξύ ελληνικών και γερμανικών κρατικών ομολόγων. Ως απότοκο των ανωτέρω παρουσιάστηκε δυσκολία ως προς το δανεισμό της χώρας ενώ η πραγματική οικονομία και το τραπεζικό σύστημα δέχθηκε σοβαρές επιπτώσεις. Προκειμένου η χώρα να εξέλθει από αυτό το αδιέξοδο έπρεπε να μειωθούν δραστικά το έλλειμμα και το χρέος της και να αυξηθούν τα δημόσια έσοδα της. Η ελληνική κυβέρνηση στις 14 Ιανουαρίου 2010 δημοσίευσε το Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης 2010-2013. Μερικά από τα μέτρα που περιλαμβάνονταν στο πρόγραμμα ήταν : α) η αύξηση της

---

¹⁴ <http://www.epdm.gr/el/pages/DictionaryFS.aspx?item=97>

¹⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4187653/6404656/COM_2010_report_greek/c8523cfa-d3c1-4954-8ea1-64bb11e59b3a

έμμεσης φορολογίας, η μείωση των μισθολογικών δαπανών και ο περιορισμός των προσλήψεων στο Δημόσιο. Στις 15 Απριλίου το Υπουργείο Οικονομικών έστειλε επιστολή προς την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την οποία ζητούσε διαβουλεύσεις για ένα πολυετές πρόγραμμα οικονομικών πολιτικών σε περίπτωση που ελληνικές αρχές αποφάσιζαν να αιτηθούν τέτοιου είδους βοήθεια.

3.3.1 Οι εκτιμήσεις για το έτος 2010

Οι εκτιμήσεις για το 2010 ήταν δυσοίωνες αφού αναμενόταν περαιτέρω μείωση του ΑΕΠ κατά 2%, μείωση της απασχόλησης και ταυτόχρονη αύξηση της ανεργίας. Συγκεκριμένα η συνολική απασχόληση υπολογιζόταν πως θα μειωθεί κατά 1,5% ενώ το ποσοστό ανεργίας πιθανόν να υπερβεί το 10,5% έναντι του 9,5% το 2009. Η ταχύτητα με την οποία θα εφαρμοζόταν τα δημοσιονομικά μέτρα αλλά και η πορεία του δημοσιονομικού ελλείμματος θα φανέρωνα εάν οι εκτιμήσεις θα γίνουν πραγματικότητα ή όχι.

3.4 ΕΚΘΕΣΗ 2010

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Γεώργιου Προβόπουλου, για το έτος 2010.¹⁶

Ένα χρόνο μετά την προσφυγή της Ελλάδος στο Μηχανισμό Στήριξης (3 Μαΐου 2010), αξίζει να αναφερθούμε στην πορεία της ελληνικής οικονομίας στα επιτεύγματα αλλά και στις καθυστερήσεις που υπήρξαν κατά την εφαρμογή του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής. Το έτος 2010 το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 4,5%.

Παρακάτω θα αναφερθούν οι σημαντικότερες εξελίξεις του τελευταίου έτους.

Αρχικά πρέπει να σημειωθεί πως με την εφαρμογή του Μνημονίου η Ελλάδα διέφυγε της χρεοκοπίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) αξιολογώντας θετικά την πορεία εφαρμογής των όρων του Μνημονίου επέτρεψε τη

---

¹⁶ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2010.pdf>

συνέχιση της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας. Ωστόσο η πραγματική οικονομία δεν εξελίχθηκε όπως αναμενόταν.

Η ύφεση δε θα ήταν τόσο έντονη εάν προχωρούσαν μέτρα όπως η καλύτερη κατανομή και η αύξηση της αποτελεσματικότητας των δημοσίων δαπανών, η γρήγορη αξιοποίηση των κοινοτικών πόρων του ΕΣΠΑ καθώς και η προώθηση μεταρρυθμίσεων με σκοπό τη βελτίωση του περιβάλλοντος της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Σημαντική ήταν η εξέλιξη του εξωτερικού τομέα η οποία περιόρισε έως ένα βαθμό την ύφεση. Πιο συγκεκριμένα οι εισαγωγές μειώθηκαν ενώ οι εξαγωγές αυξήθηκαν με αποτέλεσμα να αντισταθμιστεί η αρνητική επίδραση της εγχώριας ζήτησης. Ένας παράγοντας που συνέβαλλε στη μείωση των εισαγωγών ήταν και η προσαρμογή της καταναλωτικής συμπεριφοράς, χαρακτηριστικό που θα μπορούσε να υιοθετηθεί ως μόνιμο.

Μια ακόμη σημαντική εξέλιξη ήταν η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας έως ένα βαθμό. Νωρίτερα αναφερθήκαμε στην αύξηση των εξαγωγών γεγονός που οφειλόταν κυρίως στην ανάκαμψη του παγκόσμιου εμπορίου και κατ' επέκταση στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Η αύξηση των εξαγωγών αποτέλεσε θετική εξέλιξη του 2010, παρά το γεγονός ότι βρισκόταν ακόμη σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με το 2008. Σημαντικό ρόλο έπαιξε η δραστηριοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων στην εξωτερική αγορά οι οποίες προσπαθούσαν να αντισταθμίσουν τη μείωση της εγχώριας ζήτησης για τα προϊόντα τους.

Επιπλέον, η απώλεια θέσεων εργασίας σε όλους τους τομείς αποτέλεσε σημαντική και προβληματική εξέλιξη καθώς αυξήθηκε σημαντικά η ανεργία. Πιο συγκεκριμένα η απασχόληση κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2010 ήταν μειωμένη κατά 4% έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2009 ενώ το ποσοστό της ανεργίας έφθασε το 14,2% του εργατικού δυναμικού. Οι εκτιμήσεις για το 2011 έδειξαν πως το ποσοστό ανεργίας θα συνεχίσει να αυξάνεται με αποτέλεσμα να φθάσει το 16,5%.

3.4.1 Οι προοπτικές για το 2011

Αβέβαιο χαρακτηρίστηκε το έτος 2011 με τις γεωπολιτικές εξελίξεις να βρίσκονται στο επίκεντρο. Η άνοδος των οικονομιών της Κίνας, της Ινδίας, της Ρωσίας, της Βραζιλίας

αλλά και της Τουρκίας συνοδεύτηκαν από άνοδο των τιμών πρώτων υλών και τροφίμων. Επίσης, η κλιματική αλλαγή όξυνε τα οικονομικά προβλήματα με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον ισχυρό σεισμό και το τσουνάμι που έπληξε την Ινδία. Γίνεται φανερό πως υπάρχει ανάγκη νέων κοινωνικών επιλογών σε τομείς όπως η δόμηση, η χωροθέτηση των πόλεων και των παραγωγικών δραστηριοτήτων, των μεταφορών, της παραγωγής και της κατανάλωσης ενέργειας, προκειμένου να αντιμετωπίζονται τα παραπάνω φαινόμενα και να μην επιβαρύνουν την εγχώρια και παγκόσμια οικονομία.

3.5 ΕΚΘΕΣΗ 2011

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Γεώργιου Α. Προβόπουλου, για το έτος 2011.¹⁷

Η οικονομική ύφεση η οποία ξεκίνησε το 2008 συνεχίστηκε εντονότερα τα επόμενα έτη. Το 2011 το ετήσιο ΑΕΠ μειώθηκε κατά 6,9% , γεγονός που συνδέθηκε με τη μείωση της κατανάλωσης και των επενδύσεων. Σε ότι αφορά τις επενδύσεις η μείωση τους ξεπέρασε το 20%, κάτι το οποίο αποδόθηκε στους υψηλούς κινδύνους αλλά και στην αβεβαιότητα που υπήρχε.

Την ίδια περίοδο και ιδιαίτερα το δ' τρίμηνο του 2011 η ανοδική πορεία των εξαγωγών ανακόπηκε ύστερα από μια περίοδο συνεχούς αύξησης, γεγονός που αποδόθηκε στην αδυναμία των εξαγωγικών επιχειρήσεων για τη λήψη τραπεζικών και εμπορικών πιστώσεων.

Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τις πραγματικές και ονομαστικές αποδοχές των μισθωτών με αποτέλεσμα να επηρεαστεί και το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Τα αποτελέσματα φαίνονται στον παρακάτω πίνακα 6:

Πίνακας 6

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΕΛΛΑΔΑ								
Μέσες ακαθάριστες αποδοχές (ονομαστικές)								

¹⁷ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2011.pdf>

Στο σύνολο της οικονομίας	4,4	5,7	5,2	6,2	4,6	-4,8	-3,0	-8,4 έως -9,2
Στο δημόσιο	2,3	3,1	3,8	7,1	5,2	-8,5	-4,9	-7,4
Στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας	7,6	7,0	7,1	8,2	7,7	-5,5	-7,9	-9,5
Στις τράπεζες	1,5	10,8	8,9	0,0	3,7	-1,8	0,1	-7,5
Στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα	5,6	6,8	6,1	6,5	2,8	-2,9	-1,7	-8,5 έως -10,1
Κατώτατες αποδοχές	4,9	6,2	5,4	6,2	5,7	1,7	0,9	-19,6
Μέσες ακαθάριστες αποδοχές (πραγματικές)	0,9	2,4	2,2	1,9	3,3	-9,1	-6,4	-9,5 έως -10,3
Συνολική δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές	5,8	7,8	8,2	8,5	3,2	-7,2	-8,4	-10,5 έως -11,4
Δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές ανά μισθωτό	3,9	5,9	5,6	6,8	4,9	-4,3	-2,0	-6,3 έως -7,2
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος								
στο σύνολο της οικονομίας	3,4	2,2	5,0	8,7	6,6	-3,8	-2,6	-5,9 έως -6,8
στον επιχειρηματικό τομέα	3,8	2,8	5,8	7,9	4,6	-2,7	-4,5	-7,8 έως -9,1

Πηγή: <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2011.pdf>

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα εκτιμάται πως το 2012 οι μέσες ονομαστικές αποδοχές των μισθωτών θα μειωθούν κατά 8,4% έως 9,2% ενώ σε πραγματικούς όρους θα μειωθούν κατά 9,5% έως 10,3%. Το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος εκτιμάται πως θα μειωθεί από 5,9% έως 6,8% για το σύνολο της οικονομίας ενώ στον επιχειρηματικό τομέα θα μειωθεί από 7,8% έως 9,1%. Επίσης αναμένονται περαιτέρω μειώσεις στο δημόσιο και τραπεζικό τομέα με τις μεν πρώτες να φθάνουν το 7,4% ενώ οι δεύτερες το 7,5% .

Τα παραπάνω αποτέλεσαν άμεση συνέπεια της αβεβαιότητας που βίωνε η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα λόγω της συνεχιζόμενης κρίσης του δημοσίου χρέους στη ζώνη του ευρώ , της γενικευμένης έλλειψης εμπιστοσύνης αλλά και των

υψηλών διεθνών τιμών που επικρατούσαν στα βασικά εμπορεύματα. Οι προβλέψεις για το 2012 ήταν δυσσιώωνες λόγω της αύξησης των κινδύνων. Σε ότι αφορά το ΑΕΠ αναμενόταν ο ρυθμός ανόδου του να επιβραδυνθεί ενώ οικονομική κατάσταση θα επιδεινωθεί εάν υπάρξει όξυνση της κρίσης χρέους. Ουσιαστικά η οικονομία είχε περιέλθει σε ένα φαύλο κύκλο δημοσιονομικής συστολής-ύφεσης-αβεβαιότητας.

3.5.1 Προβλέψεις για το 2012

Οι προβλέψεις των βασικών μεγεθών για το 2012 φανέρωναν πως η κρίση θα συνεχιζόταν αλλά με λιγότερη ένταση. Για το ΑΕΠ προβλέφθηκε πως ο μέσος ετήσιος ρυθμός μείωσης του θα φτάσει το 5% ενώ για το ποσοστό της ανεργίας πως θα υπάρξει αύξηση και υπέρβαση του 19%. Συγκεκριμένα τον Ιανουάριο του 2012 το ποσοστό ανεργίας έφθασε το 21,8%. Επίσης, για την περίοδο 2012 – 2013 αναμενόταν αύξηση των εξαγωγών ως αποτέλεσμα της μείωσης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε συνδυασμό με την εξέλιξη των τιμών. Με άλλα λόγια είχε υπολογισθεί πως το 2012 θα έχει ανακτηθεί μεγάλο μέρος της συνολικής απώλειας της ανταγωνιστικότητας ενώ το 2013 θα έχει ανακτηθεί πλήρως. Επιπλέον, εκτιμήθηκε πως το 2012 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών θα υποχωρούσε από 9,8% του ΑΕΠ σε 7,5% του ΑΕΠ ενώ θα συνέχιζε να μειώνεται τα επόμενα έτη.

3.5.2 Τρόποι ανάκαμψης και εξόδου από την κρίση

Η Τράπεζα της Ελλάδος επεσήμαινε διαρκώς πως ήταν απαραίτητη η ύπαρξη μιας εθνικής στρατηγικής ανασυγκρότησης της οικονομίας με απώτερο σκοπό την έξοδο από την κρίση και τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Παρά το γεγονός ότι εφαρμοζόταν διαρκώς μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης, αυτά ήταν ανεπαρκή. Το δημοσιονομικό και εξωτερικό έλλειμμα της χώρας ήταν σε υψηλό επίπεδο ενώ η χώρα εξακολουθούσε να επιβιώνει χάρη στη χρηματοδοτική στήριξη των εταίρων της. Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, παρουσίαζε ακόμη αρκετές αδυναμίες. Επομένως ήταν αναγκαία η υιοθέτηση και εφαρμογή περαιτέρω μέτρων ανάκαμψης όπως για παράδειγμα:

- Άμεση εφαρμογή ενός νομοσχεδίου αποκρατικοποίησης. Εάν εφαρμοσθεί ορθά ένα τέτοιο νομοσχέδιο θα δημιουργηθούν ευκαιρίες για ξένες άμεσες επενδύσεις, τις οποίες θα ακολουθήσει η μεταφορά τεχνολογικής γνώσης αλλά και η βελτίωση της παραγωγικότητας.
- Επανεκκίνηση σημαντικών δημοσίων επενδύσεων το οποίο θα επιτευχθεί με την εξασφάλιση πόρων από διεθνείς οργανισμούς όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και με την γρήγορη αξιοποίηση των πόρων του ΕΣΠΑ.
- Μεταρρυθμίσεις του κανονιστικού-ρυθμιστικού πλαισίου των επιχειρήσεων , οι οποίες θα συμβάλλουν στη μείωση της γραφειοκρατίας αλλά και τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Απώτερος σκοπός των παραπάνω είναι η αποκατάσταση του ανταγωνισμού στις αγορές αλλά και η ενίσχυση της θέσης των ελληνικών προϊόντων τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στην εξωτερική.
- Εφαρμογή οικονομικών στρατηγικών ανάκαμψης για την κινητοποίηση και ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα έναντι του δημόσιου. Προκειμένου να εφαρμοστούν τέτοιου είδους στρατηγικές πρέπει να μειωθεί το δημόσιο έλλειμμα αλλά και να εξαλειφθεί το κλίμα αβεβαιότητας και δυσπιστίας που επικρατεί.

3.6 ΕΚΘΕΣΗ 2012

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Γεώργιου Α. Προβόπουλου, για το έτος 2012.¹⁸

Η ελληνική οικονομία βρισκόταν ακόμη σε βαθιά κρίση, ωστόσο στο χρονικό διάστημα που έχει μεσολαβήσει από την περυσινή έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος έως και τη σημερινή υπήρξαν σημαντικές εξελίξεις οι οποίες οδήγησαν στην τωρινή βελτιωμένη κατάσταση της χώρας.

Μερικοί παράγοντες οι οποίοι οδήγησαν σε αυτή τη βελτιωμένη εικόνα της οικονομικής κατάστασης ήταν οι εξής :

¹⁸ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2012.pdf>

- Πρώτος παράγοντας είναι η θετική απάντηση του λαού στο ιστορικό διακύβευμα της παραμονής στο ευρώ. Η κυβέρνηση συνεργασίας η οποία δημιουργήθηκε δήλωσε ρητά πως θα διαφυλάξει την πορεία της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και θα εφαρμόσει με εντατικούς ρυθμούς ότι προβλέπει το πρόγραμμα προσαρμογής. Οι εξελίξεις αυτές επηρεάζουν θετικά το κλίμα στο εξωτερικό με αποτέλεσμα να περιορίζονται οι αρνητικές αναφορές στην ελληνική οικονομία και να βελτιώνεται το κλίμα εμπιστοσύνης των ευρωπαϊκών εταίρων προς τον ελληνικό λαό. Απότοκο των ανωτέρων αποτελεί και η μείωση της διαφοράς των αποδόσεων μεταξύ των γερμανικών και ελληνικών ομολόγων, από 3.000 μονάδες το Μάιο του 2012 σε 1.000 μονάδες το Φεβρουάριο του 2013
- Δεύτερος παράγοντας που συμβάλλει στη βελτίωση είναι η πρόοδος που σηματοδοτείται στα δίδυμα ελλείμματα του δημοσιονομικού και του εξωτερικού. Την περίοδο 2009 έως 2012 το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης όσο και το αντίστοιχο πρωτογενές έλλειμμα ως ποσοστά του ΑΕΠ μειώνονται κατά 9 μονάδες. Επίσης, σημαντική είναι η μείωση του διαρθρωτικού ελλείμματος κατά 15%. Επιπλέον ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ για το 2012 μειώθηκε κατά 10% ενώ προβλέπεται πως θα διαμορφωθεί στο 124% του ΑΕΠ το 2020 και σε ακόμη χαμηλότερα επίπεδα το 2022 με ποσοστό χαμηλότερο από το 110% του ΑΕΠ. Ακόμη, το διάστημα 2010-2012 η Ελλάδα κατάφερε να ανακτήσει τουλάχιστον το 75% της απώλειας της ανταγωνιστικότητας του 2001-2009. Λόγω των ανωτέρω βελτιώσεων οι αποφάσεις του Eurogroup γίνονται ευνοϊκότερες προς την Ελλάδα με αποτέλεσμα τη μείωση του επιτοκίου δανεισμού και την επιμήκυνση της διάρκειας δανεισμού της χώρας.
- Τρίτος παράγοντας είναι η προστασία της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και της εμπιστοσύνης προς το τραπεζικό σύστημα. Παρά το γεγονός πως βρισκόμαστε σε μια περίοδο αβεβαιότητας το ελληνικό τραπεζικό σύστημα όχι μόνο δεν καταρρέει αλλά θέτει τις βάσεις για την οικοδόμηση ενός φερέγγυου τραπεζικού συστήματος.
- Τέταρτος παράγοντας ο οποίος συνδράμει στην ανασυγκρότηση του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδος είναι η συνέχιση της χρηματοδοτικής στήριξης των

δανειστών με ευνοϊκότερους όρους.

- Πέμπτος παράγοντας, είναι η διαδικασία θεσμικών μεταρρυθμίσεων η οποία ξεκίνησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση με σκοπό την αποφυγή κρίσεων στο μέλλον.

3.6.1 Προβλέψεις για το 2013

Το 2013 προβλέπεται δύσκολη χρονιά για την ελληνική οικονομία παρά το γεγονός πως το ΑΕΠ υποχωρεί για πέμπτο συνεχόμενο έτος κατά 6,4% ενώ το ποσοστό ανεργίας συνεχίζει να αυξάνεται. Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η πορεία της ανεργίας από το Σεπτέμβριο του 2007 έως και το Σεπτέμβριο του 2012, σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ).

Πίνακας 7

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Απασχολούμενοι	4.518.344	4.567.585	4.521.307	4.357.228	4.020.387	3.695.053
Άνεργοι	399.360	371.363	490.285	666.838	938.708	1.295.203
Οικονομικά μη ενεργοί	3.420.284	3.393.236	3.300.680	3.298.049	3.373.409	3.373.692
Ποσοστό ανεργίας	8,1	7,5	9,8	13,3	18,9	26,0

Πηγή: <https://www.statistics.gr/documents/20181/d6d78ec5-5a4a-47fe-94b0-49c64f2d5805>

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα το ποσοστό ανεργίας το Σεπτέμβριο του 2012 κυμαινόταν σε 26,0% έναντι 7,5% το 2008, έτος το οποίο αποτέλεσε την αφετηρία της κρίσης. Το σύνολο των απασχολούμενων για το 2012 ανέρχεται σε 3.695.053 άτομα έναντι 4.567.585 ατόμων το 2008.

Προς τα τέλη του 2013 υπολογιζόταν η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας, γεγονός που στηρίχθηκε στην τόνωση του τραπεζικού συστήματος, στην περαιτέρω βελτίωση της ανταγωνιστικότητας αλλά και στην πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών πως έως τα τέλη του Μαρτίου 2013 θα έχει ολοκληρωθεί η αποπληρωμή των ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου.

3.7 ΕΚΘΕΣΗ 2013

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος,

Γεώργιου Α. Προβόπουλου, για το έτος 2013.¹⁹

Στην προηγούμενη έκθεση της Γενικής Συνέλευσης της Τράπεζας της Ελλάδος διατυπώθηκε η πρόβλεψη πως η οικονομική κρίση θα περιοριστεί στα τέλη του 2013 ενώ η οικονομία θα ανακάμψει το 2014. Οι προβλέψεις επιβεβαιώθηκαν αφού : α) η οικονομική πολιτική έμεινε προσηλωμένη στην εφαρμογή του προγράμματος σταθεροποίησης γεγονός που ενίσχυσε την εμπιστοσύνη τόσο στην εσωτερική αγορά όσο και στη διεθνή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που βεβαιώνει τα παραπάνω αποτέλεσε το γεγονός πως ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ήταν αυξημένος σε σύγκριση με το 2012, ο δείκτης Τιμών του Χρηματιστηρίου Αθηνών κινήθηκε σε υψηλότερα επίπεδα από εκείνα του 2012 ενώ η διαφορά αποδόσεων μεταξύ ελληνικού και γερμανικού ομολόγου περιορίστηκε στις 655 μονάδες στο τέλος του 2013 έναντι των 1.000 μονάδων στο τέλος του 2012, β) η ενίσχυση της εμπιστοσύνης αποδεικνύεται αφού ο Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών στη βιομηχανία (PMI) κατέγραψε υψηλά επίπεδα στα τέλη του 2013, ο ρυθμός προσλήψεων επιταχύνθηκε, ο ρυθμός απολύσεων επιβραδύνθηκε ενώ το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 3,7% το 2013, γ) κίνδυνοι οι οποίοι θα μπορούσαν να πλήξουν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα εξαλείφονται, όπως ήταν η κυπριακή κρίση, δ) ολοκληρώνεται η ανακεφαλοποίηση των τεσσάρων συστημικών τραπεζών και γίνονται τα πρώτα βήματα για την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα.

Την ίδια χρονιά σημειώθηκαν εξελίξεις που ενίσχυσαν την πεποίθηση πως το έτος 2013 θα αποτελέσει έτος καμπής. Μια σημαντική εξέλιξη που αξίζει να αναφερθεί είναι η εκτιμώμενη επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος για πρώτη φορά μετά το 2002. Υπολογίζεται πως το πρωτογενές πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα μεγαλύτερο από 0,4% του ΑΕΠ το 2013. Μια ακόμη αξιοσημείωτη εξέλιξη σχετίζεται με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Πιο συγκεκριμένα εκτιμάται ότι θα παρουσιάσει μικρό πλεόνασμα το 2013 για πρώτη φορά στη μεταπολεμική περίοδο. Η βελτίωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά 16% του ΑΕΠ οφειλόταν τόσο στη μείωση των εισαγωγών όσο και στην αύξηση των εξαγωγών , ως απόρροια της αποκατάστασης της ανταγωνιστικότητας κόστους της οικονομίας. Αναλυτικότερα, για τα

---

¹⁹ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2013.pdf>

έτη 2010 έως 2013 οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 15% σε ονομαστικούς όρους ενώ οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 21%. Συνέχεια των προηγούμενων εξελίξεων αποτέλεσε το γεγονός πως η Ελλάδα το 2013 ανέκτησε πλήρως την απώλεια της ανταγωνιστικότητας κόστους έναντι των εμπορικών εταίρων της. Από την άλλη, η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας σε όρους τιμών δεν είχε αποκατασταθεί πλήρως.

3.8 ΕΚΘΕΣΗ 2014

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Γιάννη Στουρνάρα, για το έτος 2014.²⁰

Το έτος 2014 σημειώθηκαν για πρώτη φορά μετά από έξι χρόνια, θετικοί ρυθμοί μεταβολής της οικονομικής δραστηριότητας. Η εξάλειψη των ελλειμμάτων του Δημοσίου και του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε συνδυασμό με τα παραπάνω έθεσαν τις βάσεις για την άνθιση της ελληνικής οικονομίας και την έξοδο της από την κρίση. Ωστόσο, σημαντικό ρόλο για το εάν η χώρα θα εξέλθει από την κρίση ή όχι αλλά και για τη μετέπειτα πορεία της οικονομίας της, θα είχε η κατάληξη των διαπραγματεύσεων με τους εταίρους. Η Τράπεζα της Ελλάδος από την πλευρά της πίστευε πως στην παρούσα φάση απαιτείται εθνική προσπάθεια εντός της ευρωπαϊκής ζώνης σε συνεργασία με τους ευρωπαϊκούς και διεθνείς θεσμούς, προκειμένου να ανασυγκροτηθεί η οικονομία.

Το 2014 το ΑΕΠ υποχώρησε σημαντικά σε ποσοστό μεγαλύτερο του 25%. Επίσης κατά το πρώτο τρίμηνο του 2014 και για πρώτη φορά μετά το 2007 καταγράφηκε θετικός ρυθμός μεγέθυνσης με ποσοστό 0,8%. Οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 8,4% , η ιδιωτική κατανάλωση αυξήθηκε κατά 1,5%, η συνολική απασχόληση αυξήθηκε κατά 0,3% και η μισθωτή απασχόληση κατά 2,3% ενώ ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε κατά 3,3%. Παρότι ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε, το ποσοστό της ανεργίας παρέμεινε από τα υψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος μειώθηκε το 2014 λόγω της αύξησης στην παραγωγικότητα και της μείωσης στις εργοδοτικές εισφορές. Άμεση συνέπεια της μείωσης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος , της χαμηλής συνολικής ζήτησης και της μειωτικής επίδρασης των έμμεσων φόρων στις τιμές

²⁰ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2014.pdf>

, αποτέλεσε ο αρνητικός πληθωρισμός. Ακόμη, οι συνολικές επενδύσεις παρέμειναν σε χαμηλά επίπεδα λόγω της μείωσης των ιδιωτικών επενδύσεων η οποία οφειλόταν κυρίως στην περιορισμένη τραπεζική χρηματοδότηση και στο υψηλό κόστος δανεισμού. Από την άλλη πλευρά υπήρξε αύξηση των δημοσίων δαπανών.

Ακολουθεί ο πίνακας όπου παρουσιάζεται η εξέλιξη του ΑΕΠ, του ισοζυγίου Γενικής Κυβέρνησης, του πρωτογενούς ισοζυγίου Γενικής Κυβέρνησης, των δαπανών, των εσόδων και του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης περιόδου 2013 – 2016 :

Πίνακας 8

		2013	2014	2015	2016
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν(ΑΕΠ)	(εκατ. ευρώ)	180.654	177.941	175.697	175.888
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	(εκατ. ευρώ)	-27.749	-6.516	-10.427	1.288
έλλειμμα-πλεόνασμα	(% του ΑΕΠ)	-13,1	-3,7	-5,9	0,7
Πρωτογενές Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	(εκατ. ευρώ)	-16.473	581	-4.105	6.937
έλλειμμα-πλεόνασμα	(% του ΑΕΠ)	-9,1	0,3	-2,3	-3,9
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης	(εκατ. ευρώ)	112.473	90.048	95.247	86.185
	(% του ΑΕΠ)	62,26	50,61	54,21	49,00
Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης	(εκατ. ευρώ)	88.724	83.532	84.820	87.473
	(% του ΑΕΠ)	49,11	46,94	48,28	49,73
Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	(εκατ. ευρώ)	320.511	319.728	311.668	314.897
	(% του ΑΕΠ)	177,4	179,7	177,4	179,0

Πηγή: <https://www.statistics.gr/documents/20181/0b093399-a982-4569-836a-8d37602384b3>

3.8.1 Θετικές εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία

Θετικές εξελίξεις σημειώθηκαν στην παγκόσμια οικονομία κατά το 2014 καθώς αυξήθηκε ρυθμός ανάπτυξης κατά 3,3% ενώ αναμενόταν περαιτέρω αύξηση και το 2015. Η ευρωπαϊκή ζώνη πέτυχε θετικό ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ ύψους 0,9% έπειτα από δύο χρόνια οικονομικής ύφεσης ενώ προβλέφθηκε αύξηση σε επίπεδο άνω του 1% το τρέχον έτος. Ο πληθωρισμός στην παγκόσμια οικονομία και στη ζώνη του ευρώ διαμορφώθηκε

σε χαμηλά επίπεδα. Στη ζώνη του ευρώ υπήρξε επιβράδυνση του πληθωρισμού έως τα τέλη του 2014 ενώ στις αρχές του 2015 διαμορφώθηκε σε αρνητικά επίπεδα. Προς την ίδια κατεύθυνση συνέβαλλε η υποχώρηση των τιμών ενέργειας και τροφίμων, η ανατίμηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ και η αναιμική ανάπτυξη. Επίσης, η μειωμένη τιμή του πετρελαίου θα έδινε ώθηση στην παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα το έτος 2015.

Παρά τη θετική εικόνα που άρχισε να παρουσιάζει η παγκόσμια οικονομία, παραμόνευαν γεωπολιτικοί κίνδυνοι οι οποίοι σε συνδυασμό με τα υψηλά επίπεδα δημόσιου και ιδιωτικού χρέους ενίσχυσαν το περιβάλλον αβεβαιότητας, με αποτέλεσμα να καθίσταται ευάλωτη σε χρηματοπιστωτικές διαταραχές.

3.8.2 Θετικές προβλέψεις για το 2015

Με τα σημερινά δεδομένα αναμενόταν θετικός ρυθμός μεγέθυνσης το 2015 ενώ προβλεπόταν η επιτάχυνση του το 2016. Πιο συγκεκριμένα, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών σε συνδυασμό με την ιδιωτική κατανάλωση θα έδιναν ώθηση στην οικονομία. Ωστόσο κρίθηκε απαραίτητο να περιοριστούν κάποιες αβεβαιότητες όπως ήταν τα αποτελέσματα των συζητήσεων – διαπραγματεύσεων με τους εταίρους μας και η πιθανή χειροτέρευση των συνθηκών χρηματοδότησης. Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών θα αποτελέσουν βασικό πυλώνα της οικονομικής ανάπτυξης λόγω της αναμενόμενης ευημερίας στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Επιπλέον το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των ελληνικών νοικοκυριών θα ενισχυόταν λόγω της μείωσης του γενικού επιπέδου τιμών αλλά και της μείωσης της αβεβαιότητας. Ακόμη, σημαντική ώθηση στην οικονομία μπορούσαν να δώσουν οι ιδιωτικοποιήσεις οι οποίες συνδέονται με τις άμεσες ξένες παραγωγικές επενδύσεις μεταφέροντας τεχνογνωσία και ενισχύοντας την εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας.

3.9 ΕΚΘΕΣΗ 2015

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος,

Γιάννη Στουρνάρα, για το έτος 2015.²¹

Λαμβάνοντας υπόψη τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα πως οι συνθήκες που θα επηρέαζαν την πορεία της ελληνικής οικονομίας για το 2016, φαινόντουσαν ευνοϊκότερες συγκριτικά με αυτές του προηγούμενου έτους. Φυσικά οι προβλέψεις για ευνοϊκές συνθήκες υπόκειται σε αβεβαιότητα και υψηλούς κινδύνους και θα επηρεαστούν από την ταχύτητα επαναφοράς και προσαρμοστικότητας της ελληνικής οικονομίας στα νέα πράγματα. Μερικοί από τους κινδύνους που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την ευρωπαϊκή συνοχή ήταν η πιθανή έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η έξαρση της τρομοκρατίας, η επιβράδυνση της μεγέθυνσης της παγκόσμια οικονομίας αλλά και τα σενάρια για το ξέσπασμα μιας νέας ασιατικής κρίσης.

Από τις αρχές του 2015 οι οικονομικές εξελίξεις ήταν δυσμενείς. Το κλίμα αβεβαιότητας στην οικονομία το οποίο κυριαρχούσε το 2014 συνεχίστηκε και το 2015. Στην ενίσχυση της αβεβαιότητας συνέβαλλαν παράγοντες όπως η προκήρυξη δημοψηφίσματος, η τραπεζική αργία, η επιβολή περιορισμών όπως ήταν στις αναλήψεις μετρητών από τραπεζικούς λογαριασμούς, στις διασυνοριακές πληρωμές και στη διασυνοριακή κίνηση κεφαλαίων στα τέλη Ιουνίου. Με τη Σύνοδο Κορυφής της 12^{ης} Ιουλίου το ελληνικό κράτος δεσμεύθηκε πως θα προχωρήσει με τη λήψη και εφαρμογή των απαιτούμενων μέτρων προκειμένου ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας να διαπραγματευθεί νέο Πρόγραμμα Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης προς την Ελλάδα.

Οι δυσοίωνες προβλέψεις για το 2015 συνέχισαν να υφίστανται και μάλιστα επιβεβαιώθηκαν από την μεταβολή του ΑΕΠ η οποία παρέμεινε αρνητική κατά το τέταρτο τρίμηνο του έτους.

Ακολουθεί ο πίνακας όπου παρουσιάζεται η πορεία του ΑΕΠ από το τέταρτο τρίμηνο του 2013 έως και το τέταρτο τρίμηνο του 2015:

---

²¹ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2015.pdf>

Πίνακας 9

	2013 Q4	2014 Q1	2014 Q2	2014 Q3	2014 Q4	2015 Q1	2015 Q2	2015 Q3	2015 Q4
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (σε αγοραίες τιμές)	-2,5%	0,0%	0,4%	1,6%	0,6%	0,3%	1,3%	-1,7%	-0,7%
Προσέγγιση παραγωγής									
Ακαθάριστη Προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	-2,3%	0,2%	0,1%	1,0%	0,1%	0,8%	1,3%	-0,7%	0,0%
+ φόροι στα προϊόντα	-0,8%	-3,3%	0,6%	4,2%	1,6%	-3,3%	1,6%	-8,4%	-5,0%
-επιδοτήσεις επί των προϊόντων	58,7%	-22,7%	-22,8%	-21,8%	-21,9%	1,6%	0,3%	-0,9%	0,5%
Προσέγγιση δαπάνης									
Τελική καταναλωτική δαπάνη	0,7%	0,9%	0,7%	-1,3%	-1,0%	1,1%	1,6%	-1,5%	-0,3%
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ	2,0%	1,0%	0,4%	-0,8%	1,4%	1,3%	2,5%	-1,4%	-1,2%
Γενικής Κυβέρνησης	-3,0%	0,4%	1,9%	-3,5%	-8,1%	0,4%	-1,5%	-2,0%	2,8%
+ακαθάριστος σηματισμός κεφαλαίου	-24,1%	-14,1%	10,9%	24,5%	29,8%	11,2%	-18,3%	-44,8%	-11,9%
Ακαθάριστος σηματισμός πάγιου κεφαλαίου	-7,6%	-8,3%	-9,4%	2,0%	4,4%	13,4%	-1,5%	-13,6%	4,9%
+εξαγωγές αγαθών και	-5,0%	6,3%	5,5%	7,2%	11,2%	4,3%	2,6%	-8,8%	-10,4%

υπηρεσιών									
-εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-6,4%	-0,1%	9,7%	5,9%	15,3%	9,7%	-3,2%	-20,1%	-11,9%

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL84/2015-Q4>

Λαμβάνοντας υπόψη τον παραπάνω πίνακα παρατηρείται πως ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ ήταν θετικός καθόλα τη διάρκεια του 2014 ενώ το τελευταίο τρίμηνο του έτους διαμορφώθηκε στο 0,6%. Έπειτα ο θετικός ρυθμός συνεχίστηκε τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2015 ενώ παρατηρήθηκε αρνητικός ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ κατά το τρίτο και τέταρτο τρίμηνο του 2015. Συγκεκριμένα ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στο τέλος του 2015 διαμορφώθηκε στο -0,7%.

Εξελίξεις οι οποίες συνέβαλλαν στην κάμψη του ρυθμού μεταβολής ήταν οι διαπραγματεύσεις με τους δανειστές κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους καθώς και τα νέα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής που λήφθηκαν. Η ελληνική οικονομία δοκιμάστηκε για ακόμη μια φορά, ωστόσο οι επιπτώσεις είναι ηπιότερης σε σχέση με τις αναμενόμενες. Το γεγονός ότι οι επιπτώσεις ήταν ηπιότερες οφείλεται στο ότι η χώρα εφάρμοσε από 2010 δραστικά μέτρα μέσω των οποίων κατάφερε να περιορίσει το δημοσιονομικό έλλειμμα και το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών αλλά και να καλύψει μεγάλο μέρος της απώλειας της ανταγωνιστικότητας.

3.9.1 Η πρόκληση του 2015

Στις αρχές του 2015 η ελληνική οικονομία ήρθε αντιμέτωπη με μια σημαντική πρόκληση : τη διατήρηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα η τραπεζική αργία και η επιβολή περιορισμών τόσο στις τραπεζικές συναλλαγές όσο και στις κινήσεις κεφαλαίων έφεραν στην επιφάνεια συζητήσεις για την έξοδο της χώρας από την ευρωζώνη. Σε αυτή τη δύσκολη κατάσταση καλείται να βοηθήσει η Τράπεζα της Ελλάδος η οποία στηρίζει τη ρευστότητα του εγχώριου τραπεζικού συστήματος. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί πως τα προβλήματα τα οποία δημιούργησαν την όλη κατάσταση ενθάρρυναν τη χρήση του ηλεκτρονικού χρήματος η οποία επέφερε έσοδα στην οικονομία. Καταλήγουμε στο γεγονός πως η χρήση του

ηλεκτρονικού χρήματος πρέπει να ενισχυθεί με την εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών – κινήτρων , όπως φορολογικών.

3.9.2 Οι εξελίξεις στο διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον το 2015

Η παγκόσμια οικονομία διατήρησε την πορεία ανάπτυξης της αλλά με μικρότερο ρυθμό συγκριτικά με το προηγούμενο έτος. Παρά το γεγονός πως ορισμένες προηγμένες οικονομίες παρουσίασαν αυξανόμενο ρυθμό ανάπτυξης λόγω της αύξησης του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και της μείωσης της ανεργίας, οι οικονομίες των αναδυόμενων χωρών , όπως η Κίνα, επιβραδύνθηκαν. Στην αναπτυξιακή πορεία της παγκόσμιας οικονομίας συνέβαλλε και η πτωτική πορεία των διεθνών τιμών πετρελαίου αφού περιορίστηκε σημαντικά το κόστος της ενέργειας.

Στην ευρωπαϊκή ζώνη ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ επιταχύνθηκε για τρίτο συνεχόμενο έτος και ήταν υψηλότερος συγκριτικά με το 2014. Προς αυτή την κατεύθυνση συνέβαλλαν η εφαρμογή προγραμμάτων ποσοτικής χαλάρωσης που εφαρμόστηκαν από το Μάρτιο του 2015, η ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης και η σταδιακή αύξηση των επενδύσεων.

Οι προβλέψεις για το 2016 ήταν θετικές αν και ελλόχευαν σημαντικοί κίνδυνοι όπως η ενδεχόμενη έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η όξυνση γεωπολιτικών εντάσεων μεταξύ πετρελαιοπαραγωγών κρατών της Ασίας και ο κίνδυνος συνέχισης της επιβράδυνσης της οικονομίας της Κίνας. Σε ότι αφορά το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ υπολογιζόταν πως θα ήταν αρνητικός τους πρώτους μήνες του 2016 λόγω της πορείας του το 2015 ενώ έπειτα θα ανακτούσε τους θετικούς ρυθμούς που υπήρχαν το προηγούμενο έτος 2014.

3.10 ΕΚΘΕΣΗ 2016

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Γιάννη Στουρνάρα, για το έτος 2016.²²

Το έτος 2017 προβλεπόταν ως δύσκολος χρόνος τόσο για την ευρωπαϊκή όσο και

---

²² <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2016.pdf>

για την παγκόσμια οικονομία. Η κρίση του 2008 έφερε μια σειρά από αβεβαιότητες με αποτέλεσμα τον κλονισμό της κοινωνικοοικονομικής και πολιτικής πραγματικότητας. Συγκεκριμένα στην οικονομία της Ευρώπης παρατηρήθηκε επιβράδυνση της ανόδου των εισοδημάτων με αποτέλεσμα την ενίσχυση των εισοδηματικών ανισοτήτων και αύξηση των δανείων για κράτη και νοικοκυριά με συνέπεια την άμεση εξάρτηση από το τραπεζικό σύστημα. Επίσης, την αβεβαιότητα ενίσχυσε το δημοψήφισμα του Ηνωμένου Βασιλείου που έχει αναφερθεί πιο πάνω αλλά και το προσφυγικό-μεταναστευτικό πρόβλημα. Επιπροσθέτως, οι πολιτικές εξελίξεις μετά την πραγματοποίηση των εκλογικών αναμετρήσεων αναμενόταν να προκαλέσουν αναταράξεις με άμεσο αντίκτυπο στην παγκόσμια οικονομία.

Η ευρωπαϊκή ζώνη παρά τα προβλήματα που εντοπίστηκαν προχώρησε σε αλλαγές οι οποίες επέτρεψαν την εφαρμογή των οικονομικών προγραμμάτων στήριξης στην Ελλάδα, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία και την Κύπρο. Ταυτόχρονα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μαζί με τις εθνικές κεντρικές τράπεζες παρενέβησαν και διατήρησαν τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Ειδικότερα η επέμβαση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας είχε ως σκοπό την εκτόνωση της κρίσης του χρέους με την εφαρμογή μέτρων όπως η αγορά κρατικών ομολόγων το 2010 και το πρόγραμμα οριστικών νομισματικών συναλλαγών το 2012.

Πιο συγκεκριμένα, για την Ελλάδα η παραμονή της στη ζώνη του ευρώ φαινόταν αναγκαία για οικονομικούς, κοινωνικούς και εθνικούς λόγους. Αυτό απεδείχθη κυρίως στην περίοδο της κρίσης, αφού η Ελλάδα ήταν η μοναδική χώρα που δέχθηκε τόσο μεγάλη οικονομική στήριξη από τους εταίρους της, γεγονός που δε θα συνέβαινε εάν ήταν εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης και ευρωζώνης.

3.10.1 Προβλέψεις για το 2017 - Ανάπτυξη

Το 2015 και 2016 η ελληνική οικονομία έδειχνε σημαντικά σημάδια οικονομικής ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα το 2015 το ΑΕΠ μειώθηκε μόλις κατά 0,2% παρά τον αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους. Επίσης, το 2016 και συγκεκριμένα το δεύτερο εξάμηνο του παρουσιάστηκε θετικός ρυθμός ανάπτυξης.

Παρακάτω ακολουθεί ο πίνακας με τις ποσοστιαίες μεταβολές του ΑΕΠ για το 2016 ως προς τις ποσοστιαίες μεταβολές του αντίστοιχου τρίμηνου του προηγούμενου έτους:

Πίνακας 10

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (σε αγοραίες τιμές)	2014 Q4	2015 Q1	2015 Q2	2015 Q3	2015 Q4	2016 Q1	2016 Q2	2016 Q3	2016 Q4
Προσέγγιση παραγωγής	0,1%	0,1%	0,6%	-2,3%	0,9%	-0,9%	0,0%	2,1%	-1,4%
Ακαθάριστη Προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	-0,4%	0,0%	-0,1%	-2,0%	1,0%	-1,0%	0,0%	1,7%	-1,1%
+ φόροι στα προϊόντα	1,3%	2,0%	7,1%	-3,5%	1,2%	-0,1%	-0,5%	5,2%	-3,3%
-επιδοτήσεις επί των προϊόντων	-23,0%	14,7%	12,9%	11,6%	15,8%	-1,3%	1,3%	2,6%	-1,3%
Προσέγγιση δαπάνης	0,1%	0,1%	0,6%	-2,3%	0,9%	-0,9%	0,0%	2,1%	-1,4%
Τελική καταναλωτική δαπάνη	-0,5%	1,3%	0,8%	-2,8%	-0,1%	-2,3%	-0,5%	5,0%	0,5%
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ	1,5%	1,7%	1,9%	-3,8%	-0,6%	-1,9%	-0,2%	6,7%	1,2%
Γενικής Κυβέρνησης	-6,2%	-0,1%	-3,1%	0,8%	2,5%	-3,5%	-1,5%	-1,3%	-2,0%
+ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	0,0%	6,3%	-15,1%	-4,8%	11,3%	-10,4%	17,3%	15,0%	-13,5%
Ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου	-7,6%	-8,3%	-9,4%	2,0%	4,4%	13,4%	-1,5%	-13,6%	4,9%

+εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	11,8%	15,6%	11,9%	-5,8%	-2,7%	-14,1%	-10,4%	9,6%	3,9%
-εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	15,7%	15,6%	4,0%	-14,4%	-2,6%	-8,8%	-2,1%	14,1%	-2,2%

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL84/2016-Q4>

Σύμφωνα με την ανοδική πορεία ανάπτυξης του ΑΕΠ, προβλεπόταν πως το 2017 ο ρυθμός οικονομικής ανόδου θα είναι θετικός πλησιάζοντας το 2,5% ενώ ταυτόχρονα θα δημιουργούταν οι προϋποθέσεις ανάπτυξης και σταδιακής εξόδου της χώρας στις αγορές.

3.10.2 Η ευρωζώνη ασπίδα προστασίας της ελληνικής οικονομίας

Όπως έχει αποδειχθεί η ευρωζώνη αποτέλεσε ασπίδα προστασίας για τις οικονομίες των κρατών-μελών της αφού απορρόφησε τους κινδύνους και απέτρεψε τις αρνητικές επιπτώσεις σε αυτές. Συγκεκριμένα για την Ελλάδα, η παραμονή στο ευρώ αποδείχθηκε σωτήρια καθώς ήταν η μοναδική χώρα που δέχθηκε τόσο μεγάλη οικονομική στήριξη. Με την ορθή εφαρμογή των προγραμμάτων στήριξης η χώρα θα επιτύχει την επαναφορά της σε αναπτυξιακή τροχιά. Ειδικότερα η Ελλάδα κατάφερε: α)την εξάλειψη των δίδυμων ελλειμμάτων (δημοσιονομικού ελλείμματος και ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών), β) την ανάκτηση των μεγάλων απωλειών της ανταγωνιστικότητας, γ) την αύξηση των εξαγωγών ως ποσοστό του ΑΕΠ, δ)την εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος και ε) τις μεταρρυθμίσεις στις αγορές εργασίας και προϊόντων. Βασιζόμενοι στα παραπάνω προβλεπόταν πως το 2017 θα ήταν έτος ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας.

3.11 ΕΚΘΕΣΗ 2017

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Γιάννη Στουρνάρα, για το έτος 2017.²³

Μετά τη δεύτερη, θετική αξιολόγηση των εταίρων και την επιτυχημένη ολοκλήρωση του τρίτου προγράμματος τον Αύγουστο του 2018 θα δινόταν το πράσινο

²³ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2017.pdf>

φως για την επιστροφή στην οικονομική κανονικότητα. Ωστόσο έπρεπε να ληφθούν υπόψη διάφορα ζητήματα προκειμένου να αποφευχθούν μελλοντικές κρίσεις, όπως είναι:

1. Η βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους: Η διασφάλιση της βιωσιμότητας του χρέους θα ενισχύσει σημαντικά τις οικονομικές προοπτικές και θα συνδράμει στην έξοδο της χώρας στις αγορές. Δεν πρέπει να διαφύγει της προσοχής πως το μεγάλο ύψος του δημόσιου χρέους ενισχύει την αβεβαιότητα και δεν εμπνέει εμπιστοσύνη για την πιστοληπτική αξιολόγηση της χώρας. Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει καταθέσει προτάσεις που αποσκοπούν στην αύξηση της μεσοσταθμικής διάρκειας αποπληρωμής των τόκων των δανείων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF). Οι προτάσεις αυτές συμφωνούν με το πρόγραμμα του Eurogroup.
2. Η εμπέδωση της εμπιστοσύνης: Προκειμένου να επιτευχθεί η ομαλή οικονομική πορεία της χώρας η οποία θα συνοδεύεται από την έξοδο στις αγορές, πρέπει να διασφαλισθεί η εμπιστοσύνη των επενδυτών αλλά και να δοθούν οι κατάλληλες διαβεβαιώσεις πως δε θα ακολουθήσει καθοδική πορεία. Επίσης η Ελλάδα πρέπει να τηρήσει τις δεσμεύσεις για την πενταετία 2018 – 2022 και να δημιουργήσει πλεόνασμα ύψους 3,5% και ΑΕΠ ίσο ή μεγαλύτερο από 2,0%. Ακόμη, κρίνεται αναγκαία η οικειοποίηση των ελληνικών αρχών με την εφαρμογή του προγράμματος ανάπτυξης αλλά και η δημιουργία δεσμεύσεων πως η Ελλάδα θα αποτελέσει μια χώρα με εθνική στρατηγική η οποία θα δρα εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ευρωζώνης και δε θα θέτει σε κίνδυνο τη δημοσιονομική πολιτική.
3. Ομαλή έξοδος στις αγορές: Μετά το τέλος της χρηματοδοτικής στήριξης από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM) η Ελλάδα θα πρέπει να εμπνέει εμπιστοσύνη πως είναι μια χώρα η οποία μπορεί να αντιμετωπίσει δύσκολες συνθήκες διαθέτοντας ασφαλιστικές δικλίδες. Μια τέτοια δικλίδα αποτελεί το “απόθεμα ρευστότητας” που δημιουργείται με δοκιμαστικές εκδόσεις ομολόγων στις αγορές πριν τη λήξη του προγράμματος και με τη βοήθεια του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM) και δίνει τη δυνατότητα να αποφεύγεται η προσφυγή στις αγορές σε περιόδους αστάθειας και αυξημένου κόστους αναχρηματοδότησης. Η διεθνής εμπειρία έχει αποδείξει πως η δοκιμαστική έξοδος

στις αγορές και η δημιουργία αποθέματος ρευστότητας πριν τη λήξη του προγράμματος εμπνέουν εμπιστοσύνη και συνδράμουν στην ταχύτερη έξοδο από το πρόγραμμα. Το Eurogroup έχει δεσμευθεί για τη στήριξη της Ελλάδας στην προσπάθεια επιστροφής της στις αγορές και ότι οι εκταμιεύσεις πριν το τέλος του προγράμματος θα καλύπτουν τόσο την ανάγκη αποπληρωμής των δανείων και ληξιπρόθεσμων οφειλών όσο και τη δημιουργία αποθέματος ρευστότητας. Τον Ιούλιο του 2017 πραγματοποιήθηκε η πρώτη προσπάθεια δοκιμαστικής εξόδου στις αγορές ενώ το Νοέμβριο του ίδιου έτους πραγματοποιήθηκε η ανταλλαγή ομολόγων ύψους 25,8 δισεκατομμυρίων Ευρώ. Αν και οι εκδόσεις που πραγματοποιήθηκαν ήταν επιτυχής, η έξοδος στις αγορές και η προσαρμογή της χώρας στην κανονικότητα έπρεπε να γίνει με προσεκτικές κινήσεις.

4. Πλαίσιο εποπτείας μετά το πρόγραμμα: Μετά τη λήξη του ελληνικού προγράμματος τον Αύγουστο του 2018 και σύμφωνα με το ευρωπαϊκό πλαίσιο, η χώρα δεν αποδεσμεύεται από τις υποχρεώσεις τις έναντι των δανειστών της. Σύμφωνα με τον Κανονισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης αριθμού 472/2013²⁴, μια χώρα τίθεται σε πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής έως ότου αποπληρώσει το 75% των δανείων που έχει λάβει από τα άλλα κράτη μέλη της ευρωζώνης., το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας.

Ακολουθεί ο πίνακας της ποσοστιαίας μεταβολής του ΑΕΠ ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους :

---

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/472/oj>

Πίνακας 11

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (σε αγοραίες τιμές)	2015 Q4	2016 Q1	2016 Q2	2016 Q3	2016 Q4	2017 Q1	2017 Q2	2017 Q3	2017 Q4
Προσέγγιση παραγωγής	0,7%	-0,3%	-0,6%	1,1%	-1,3%	0,7%	1,4%	1,5%	1,8%
Ακαθάριστη Προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	0,8%	-1,2%	-1,4%	-0,4%	-2,0%	0,8%	1,1%	2,0%	1,6%
+ φόροι στα προϊόντα	1,0%	7,4%	6,7%	12,5%	4,4%	0,0%	3,4%	-1,8%	3,1%
-επιδοτήσεις επί των προϊόντων	13,1%	13,3%	15,0%	15,8%	13,6%	1,3%	1,4%	1,9%	2,3%
Προσέγγιση δαπάνης	0,7%	-0,3%	-0,6%	1,1%	-1,3%	0,7%	1,4%	1,5%	1,8%
Τελική καταναλωτική δαπάνη	0,4%	-2,0%	-1,5%	2,9%	-0,7%	0,3%	0,3%	-0,6%	-0,5%
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ	-0,9%	-2,1%	-1,8%	3,4%	0,5%	1,4%	0,9%	-0,5%	-1,3%
Γενικής Κυβέρνησης	4,3%	-1,4%	-0,4%	0,9%	-4,5%	-3,5%	-2,1%	-1,1%	2,1%
+ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	3,5%	16,7%	45,3%	-14,1%	-15,3%	25,3%	-0,1%	20,3%	17,9%
Ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου	2,9%	-8,9%	12,8%	15,5%	-8,2%	19,6%	1,2%	-8,5%	25,2%
+εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-4,6%	-13,3%	-10,5%	8,8%	5,5%	5,1%	9,0%	6,8%	5,7%

-εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-3,2%	-8,2%	-1,9%	14,2%	-0,4%	15,3%	4,8%	3,9%	5,0%
---------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------	------	------

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL84/2017-Q4>

3.11.1 Εξελίξεις και προοπτικές για το έτος 2018

Μετά από μια πολυετή περίοδο ύφεσης το 2017 ήταν το έτος επιστροφής της ελληνικής οικονομίας στην ανάπτυξη. Εξαίρεση της περιόδου της ύφεσης αποτέλεσε το έτος 2014 όπου σημειώθηκαν θετικοί ρυθμοί ανάπτυξης, όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενη ενότητα. Το 2017 ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ θα διαμορφωνόταν σε 1,6% ενώ αναμενόταν πως θα ενισχυθεί σε 2,4% και 2,5% το 2018 και 2019 αντίστοιχα. Στη μεταμνημονιακή περίοδο οι βελτιωμένες προοπτικές για την εγχώρια οικονομία οδήγησαν σε α) αναβάθμιση της διεθνούς πιστοληπτικής ικανότητας του Ελληνικού Δημοσίου, σε σταδιακή μείωση της εξάρτησης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος από το μηχανισμό έκτακτης ενίσχυσης, β) αύξηση των τραπεζικών καταθέσεων, γ) μείωση των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων στα επίπεδα προ κρίσης. Βασική προϋπόθεση για τη συνέχιση της ομαλής οικονομικής πορείας της Ελλάδας είναι ότι το τρέχον πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής θα ολοκληρωθεί χωρίς καθυστερήσεις και με την ίδια ένταση.

3.12 ΕΚΘΕΣΗ 2018

Παρακάτω θα γίνει αναφορά στην έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος, Γιάννη Στουρνάρα, για το έτος 2018.²⁵

Το 2018 η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας ενισχύθηκε από παράγοντες όπως η αύξηση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών και η αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Το μεν πρώτο αφορούσε τη βελτίωση της εξωστρέφειας της οικονομίας και το μεν δεύτερο την άνοδο της απασχόλησης και την ενίσχυση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών. Παρά τις εκτιμήσεις που είχαν προηγηθεί με την άνοδο της ελληνικής οικονομίας το 2018, φαινόταν πως το έτος 2019 θα ήταν ένα έτος προκλήσεων. Η επιβράδυνση του παγκόσμιου εμπορίου λόγω του εμπορικού προστατευτισμού θα

²⁵ <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2018.pdf>

επηρέαζε το ρυθμό ανόδου των ελληνικών εξαγωγών. Επίσης, η υψηλή φορολογία που είχε θεσπιστεί τα τελευταία χρόνια είχε ως αποτέλεσμα να μειωθεί η ανταγωνιστικότητα μεταξύ των ελληνικών επιχειρήσεων, να περιοριστεί η καταναλωτική και επενδυτική εμπιστοσύνη αλλά και υπάρξει αδυναμία των πολιτών να ανταποκριθούν στις φορολογικές τους υποχρεώσεις. Η Τράπεζα της Ελλάδος προέβλεπε πως ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ για το 2019 θα διαμορφωθεί σε 1,9%.

Η έκδοση πενταετούς ομολόγου το Φεβρουάριο του 2019 αλλά και η μετέπειτα έκδοση δεκαετούς ομολόγου το Μάρτιο του 2019 ήταν επιτυχημένες και αποτέλεσαν βελτίωση της πιστοληπτικής ικανότητας του Ελληνικού Δημοσίου. Παρά τις επιτυχημένες εκδόσεις των ομολόγων, αυτά εμφανίζουν υψηλό βαθμό ευαισθησίας σε πιθανές, μελλοντικές αναταράξεις στις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Απόρροια των παραπάνω ήταν πως οι τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου μένουν κάτω από την επενδυτική βαθμίδα και η Ελλάδα παρέμεινε εκτός του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Ακόμη, υπήρχαν παράγοντες οι οποίοι αποτέλεσαν τροχοπέδη για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, όπως ήταν τα χαμηλά επίπεδα επενδύσεων, η απώλεια υλικού και ανθρώπινου κεφαλαίου αλλά και η αργή ενσωμάτωση των νέων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία. Προκειμένου να ενισχυθεί η οικονομία και να μη μπει σε φαύλο κύκλο ήταν σημαντική η συνέχιση των μεταρρυθμίσεων με σκοπό την προσέλκυση επενδύσεων, τη διασφάλιση της δημοσιονομικής σταθερότητας, τη μείωση του ποσοστού ανεργίας και την αύξηση της αμοιβής της εργασίας και κατ' επέκταση των εισοδημάτων των νοικοκυριών.

Ακολουθεί ο πίνακας όπου παρουσιάζεται η ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕΠ ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους :

Πίνακας 12

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (σε αγοραίες τιμές)	2016 Q4	2017 Q1	2017 Q2	2017 Q3	2017 Q4	2018 Q1	2018 Q2	2018 Q3	2018 Q4
Προσέγγιση παραγωγής	-0,3%	-0,2%	1,5%	2,4%	2,1%	2,3%	1,4%	2,4%	1,6%
Ακαθάριστη Προστιθέμενη αξία (σε βασικές τιμές)	-0,7%	0,4%	1,7%	3,5%	2,4%	1,8%	2,0%	1,6%	1,6%
+ φόροι στα προϊόντα	3,5%	-3,6%	0,3%	-4,8%	-0,2%	5,6%	-2,7%	8,0%	1,6%
-επιδοτήσεις επί των προϊόντων	12,6%	-2,4%	-1,2%	-0,2%	-0,6%	2,4%	2,1%	2,4%	2,3%
Προσέγγιση δαπάνης	-0,3%	-0,2%	1,5%	2,4%	2,1%	2,3%	1,4%	2,4%	1,6%
Τελική καταναλωτική δαπάνη	0,2%	0,4%	1,0%	1,4%	-0,5%	1,1%	-0,3%	0,3%	0,0%
Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ	0,7%	1,4%	1,6%	1,6%	-1,1%	1,5%	0,7%	1,7%	0,5%
Γενικής Κυβέρνησης	-1,5%	-3,0%	-1,1%	0,4%	1,7%	-0,3%	-3,9%	-4,5%	-1,4%
+ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	-16,2%	24,7%	-1,0%	-15,8%	13,1%	-18,0%	-3,0%	103,0%	3,4%
Ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου	2,8%	6,7%	-8,9%	29,0%	9,9%	-10,5%	20,7%	-22,5%	-25,9%
+εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	5,5%	5,4%	8,4%	6,6%	6,3%	9,5%	9,0%	5,7%	12,2%

-εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-0,4%	20,0%	5,8%	-0,3%	3,2%	-7,4%	2,8%	16,6%	6,8%
---------------------------------------	-------	-------	------	-------	------	-------	------	-------	------

Πηγή: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL15/2018>

3.12.1 Η παγκόσμια οικονομία και οι προοπτικές της ελληνικής οικονομίας για το 2019

Το 2018 ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ επιβραδύνθηκε στο 3,7% από 3,8% που ήταν το 2017 ενώ για το 2019 αναμένεται να φτάσει το 3,3%. Η πρωτική οικονομική πορεία της παγκόσμιας οικονομίας συνεχίστηκε το 2019 και ήταν απόρροια αφενός από τις εξελίξεις σε συγκεκριμένες οικονομίες και κλάδους και αφετέρου από την αβεβαιότητα που υφίσταται λόγω των γεωπολιτικών εντάσεων και των εξελίξεων του εμπορικού πολέμου μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας. Σε ότι αφορά το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ αναμενόταν να κινηθεί με χαμηλότερο ρυθμό (1,1%). Οι προοπτικές ανάπτυξης της οικονομίας της Ελλάδας θα εξαρτηθούν από την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας.

Παρά τον αργό ρυθμό ανάπτυξης που σημειώθηκε στις περισσότερες χώρες του ευρώ, η ελληνική οικονομία συνέχισε την αναπτυξιακή της πορεία μετά την ανάκαμψη του 2017. Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ για το 2019 διαμορφώθηκε σε 1,9%. Το 2019 αναμενόταν να είναι έτος ανάπτυξης τόσο για την Ελλάδα όσο και τις χώρες της ευρωζώνης γενικότερα, παρά τον αργό ρυθμό ανάπτυξης που σημειώθηκε στις περισσότερες από αυτές. Προς την κατεύθυνση αυτή συνδράμουν οι εξής παράγοντες: α) η αύξηση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών και β) η άνοδος της ιδιωτικής κατανάλωσης. Η αύξηση των εξαγωγών ήταν απότοκο της βελτίωσης της διεθνούς ανταγωνιστικότητας και των υψηλών επιδόσεων του τουρισμού ενώ η άνοδος της ιδιωτικής κατανάλωσης οφειλόταν στην αύξηση του ονομαστικού διαθέσιμου εισοδήματος. Άμεσο αποτέλεσμα των παραπάνω αποτέλεσε η άνοδος των καθαρών εσόδων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες και η αύξηση της απασχόλησης.

Επίσης, με την ανάκαμψη της οικονομίας παρατηρήθηκε σταδιακή μείωση της ανεργίας σε ποσοστό μικρότερο του 20%. Ωστόσο, παρά το γεγονός της μείωσης, η Ελλάδα είχε το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών. Ειδικότερα η υψηλή ανεργία των μακροχρόνια ανέργων και των νέων απαξίωσαν το ανθρώπινο

κεφάλαιο και δημιούργησαν κοινωνικές ανισότητες με αποτέλεσμα να ενισχυθεί το κύμα μετανάστευσης.

Με την ομαλή ολοκλήρωση του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής ενισχύθηκε η εμπιστοσύνη στις τράπεζες με συνέπεια την αύξηση της ρευστότητας και κατ' επέκταση την άρση των περιορισμών στις αναλήψεις μετρητών. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως κατά την περίοδο εφαρμογής των προγραμμάτων προσαρμογής η Ελλάδα κατάφερε να διορθώσει αρκετές ανισορροπίες σε οικονομικά μεγέθη και πλέον καλείται να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις που θα μπορούσαν να επιφέρουν εκ νέου αστάθεια.

Αυτή ήταν η παρουσίαση της τελευταίας έκθεσης που αφορούσε την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία παρουσιάζονται τα αίτια που οδήγησαν στην παγκόσμια οικονομική κρίση η οποία επηρέασε την οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης και κατ' επέκταση τις οικονομίες των χωρών. Η οικονομική κρίση έγινε ευρέως γνωστή μετά την πτώχευση της Lehman Brothers των ΗΠΑ ενώ στην πορεία σημειώθηκε πτώση και άλλων χρηματοπιστωτικών συστημάτων σε διάφορα κράτη. Η κρίση φτάνοντας στην Ευρώπη επηρέασε τα κράτη – μέλη αυτής αλλά και τα κράτη της ευρωζώνης, με χαρακτηριστικά παραδείγματα την Πορτογαλία, την Κύπρο και την Ελλάδα. Η οικονομική κρίση στην Ευρώπη χαρακτηρίστηκε σε μεγάλο βαθμό ως κρίση δημόσιου χρέους.

Επίσης, έγινε αναφορά στην οικονομική κρίση της ελληνικής οικονομίας η οποία ξεκίνησε το 2008, στις αιτίες αυτής αλλά και στις συνέπειες της τόσο στην εγχώρια όσο και στη διεθνή οικονομία. Συγκεκριμένα βασική αιτία της κρίσης στον ελλαδικό χώρο αποτέλεσε η είσοδος της στην ευρωζώνη το 2001.

Στη συνέχεια παρουσιάστηκαν οι Εκθέσεις των Διοικητών της Τράπεζας της Ελλάδος από το 2007 έως και το 2018 , όπου γίνεται εκτενής αναφορά στα γεγονότα του κάθε έτους αλλά και στις προβλέψεις για το επόμενο έτος. Μέσω των Εκθέσεων είναι εμφανής η προσπάθεια που γίνεται από την Τράπεζα της Ελλάδος σχετικά με την οικονομική κρίση που μαινόταν. Ωστόσο οι κυβερνήσεις αγνοούσαν τις προειδοποιήσεις της.

Προκειμένου να ανακάμψει η οικονομία απαιτείται αυστηρή εφαρμογή των μακροοικονομικών πολιτικών με σκοπό την αποκατάσταση του χρηματοπιστωτικού τομέα. Με άλλα λόγια, οι πολιτικές και οι μεταρρυθμίσεις που εφαρμόζονται πρέπει να θέτουν τα θεμέλια για βιώσιμη ανάπτυξη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τράπεζα της Ελλάδος (2001), *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2000, 2^η εκτύπωση*, Αθήνα, *Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος* (διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2008), *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2007, 2^η εκτύπωση*, Αθήνα, *Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος* (διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2009), *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2008, 2^η εκτύπωση*, Αθήνα, *Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος* (διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2010), *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2009*, Αθήνα, *Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος* (διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2011), *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2010*, Αθήνα, *Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος*

(διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2012), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2011*, Αθήνα, Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος

(διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2013), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2012*, Αθήνα, Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος

(διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2014), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2013*, Αθήνα, Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος

(διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2015), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2014*, Αθήνα, Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος

(διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

[ations=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date](https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date))

Τράπεζα της Ελλάδος (2016), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2015*, Αθήνα, Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος

(διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2017), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2016*, Αθήνα, Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος

(διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2018), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2017*, Αθήνα, Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος

(διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2019), *Εκθεση του Διοικητή για το έτος 2018*, Αθήνα, Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών της Τράπεζας της Ελλάδος

(διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/ekdoseis-ereyna/ekdoseis/anazhthsh-ekdosewn?mode=preview&categories=bankOfGreecePublications&bankOfGreecePublications=751bdcf2-6284-46b9-b70d-f589fb0aeb10&sorting=date>)

Τράπεζα της Ελλάδος (2014), *Το χρονικό της μεγάλης κρίσης, Η Τράπεζα της Ελλάδος 2008 – 2013*, Αθήνα (διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://www.bankofgreece.gr/Publications/%CE%A4%CE%BF%20X%CF%81%CE%B%CF%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20M%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B7%CF%82%20K%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7%CF%82.pdf>)

Ψαλιδόπουλος Μ. Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος (2014), *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2008* (επιμ. Σπύρος Α. Βρετός, Κωνσταντίνος Ι. Λοΐζος, Αδαμάντιος Δ. Συρμαλόγλου), (διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://www.bankofgreece.gr/Publications/%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82.pdf>)

Ψαλιδόπουλος Μ. Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος (2014), *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2009* (επιμ. Σπύρος Α. Βρετός, Κωνσταντίνος Ι. Λοΐζος, Αδαμάντιος Δ. Συρμαλόγλου), (διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<https://www.bankofgreece.gr/Publications/%CE%99%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%A4%CF%81%CE%AC%CF%80%CE%B5%CE%B6%CE%B1%CF%82%20%CF%84%CE%B7%CF%82%20%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%82.pdf>)

Pagoulatos G. (2020), “EMU and the Greek crisis: testing the extreme limits of an asymmetric union” *JOURNAL OF EUROPEAN INTEGRATION VOL. 42, NO. 3, 363–379* (διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1730352>)

EUROPEAN COMMISSION (2010), *REPORT ON GREEK GOVERNMENT DEFICIT AND DEBT STATISTICS*, Brussels, 8.1.2010 COM(2010) 1 final

Official Journal of the European Union (2013) *REGULATION (EU) No 472/2013 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL*

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Στουρνάρας Γ. (2016) «*Ο νέος ρόλος των Κεντρικών Τραπεζών και η σημασία του για την Ελλάδα*» (Ομιλία Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος ,διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <https://www.bankofgreece.gr/enimerosi/grafeio-typoy/anzhthsh-enhmerwsewn/enhmerwseis?announcement=cc0da5c9-9dd5-47ca-b957-f7c9609eda82>)

<https://www.bankofgreece.gr/euro/h-istoria-toy-eyrw>

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-oikonomia/n-3723-2008.html>

<https://www.bankofgreece.gr/trapeza/rols-kai-armodiotites>

<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL03/2010>

<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL03/2011>

<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL03/2015>

<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL03/2018>

<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL03/2019>

<https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2011.pdf>

<https://www.statistics.gr/documents/20181/d6d78ec5-5a4a-47fe-94b0-49c64f2d5805>

<https://www.statistics.gr/documents/20181/0b093399-a982-4569-836a-8d37602384b3>

<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL84/2015-Q4>

<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL84/2016-Q4>

<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL84/2017-Q4>

<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL15/2018>

<http://www.epdm.gr/el/pages/DictionaryFS.aspx?item=97>